H. De Balzac

Top Oynayan Kedi Mağazası

nakkal

Nakkal Elektronik Yayıncılık

Copyright © 2012 by Oğuzhan Yağız

Tüm Hakları Saklıdır.

Kitabın ilk düzenlenme tarihi: Haziran 2012

Daha fazla kitap ve bilgi için iletişim adresimiz:

www.enakkal.blogspot.com ~ www.nakkal.net

Bu ePUB Oğuzhan Yağız tarafından hazırlanmıştır.

Eksikler ve bilgi için:

infonakkal@gmail.com

Nakkal'dan Önemli Bir Rica!

Bu ePub dosyasını eNakkal Blogspot yada Nakkal.net'ten indirdiğiniz için size teşekkür ediyoruz. Ancak sizlerden ufak bir ricamız var. Elimizden geldiğince kusursuza yakın bir şekilde hazırlamaya çalıştığımız bu elektronik kitapların içindeki bazı bilgileri silip kendiniz yapmış gibi göstermemenizi rica ediyoruz. Bu bizim için son derece önemli olup anlayışınız için teşekkür ederiz.

Keyifli Okumalar..

Yasal Uyarı

Sitemiz üzerinden yüklenen e-kitaplar 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler " bölümünde yeralar "EK MADDE 11. e istinaden görme özürlü kardeşlerimiz için hazırlanmıştır. Ekran Okuyucu, Braille 'n Spea sayesinde hazırlanan kitapları dinletmekteyiz. Amacımız yayınevlerine zarar vermek değildir.

Bu e-kitaplar orjinal kitapların yerini tutmayacağı için eğer kitabı beğenirseniz kitapçılardan almanızı ya da online satın alma yolu ile edinmenizi öneririz. Yayıncı kurumların ve yazarların telif haklarının ihlal edilmemesi için indirilen dökümanların 24 saat içinde silinmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kitabi basan firmanın uğrayacağı zarardan hiçbir şekilde SORUMLU değiliz. Sitemizin amacı sadece kitap hakkında bilgi edinip, belli bir fikir sahibi olmanız ve hoşunuza giderse kitabı almanız içindir. Sitemizin burada yayınlanan e-kitaplardan herhangi bir ticari çıkarı ya da herhangi bir kuruluşa zarar verme amacı yoktur. Bu yüzden edinilen dökümanları fikir alma amaçlı olarak 24 saat süreli kullanabilirsiniz. Daha sonrası sizin sorumluluğunuza kalmıştır.

İçindekiler

Nakkal'dan Rica

Yasal Uyarı

Önsöz

Giriş

Önsöz

1799'da Tours'da doğan Honoré de Balzac, romanlarıyla adını duyurmadanönce birçok işe girdi, çıktı; bu uğurda gençlik yıllarının bir kısmını ve parasını harcadı. "Yaşam demek, gözüpeklik demektir" diyerek hemen bütün ömrünce borçlarından kurtulmak için gözüpeklikle çabaladı durdu; yılmadan uğraştı; yazdı, yazdı. Ama ününün büyümesiyle birlikte borcu dayükselmekten geri kalmadı. Büyük bir çabayla çalışması ve ünü, ona istediğini getirmiyor, gündelik maddi ve manevi sıkıntılardan, üzüntülerden bir türlü kurtulamıyordu. Bir ara talih ona güler yüz gösterdi, yıllardır pek istediği şey oldu: Madam Hanska'yla evlendi. Ama ardı arkası kesilmeyen çalışmalar, "tiplerinin kaynaştığı" beynini yoruyor; yüreğini ve sağlam, iri yarı vücudunu yıpratıyordu. "İnsanlık Komedyası"nı gören gözleri, günün birinde ölüm tragedyasıyla kapanıverdi. Ölüm, yaşamla korkusuzca çarpışan Balzac'ı, sonunda 1850'de yenmişti.

Balzac 1822'den beri yapıt veriyordu. Takma adlarla yayımladığı ilk romanlarında dikkati çeken bir yön yoktu. Değer taşıyan romanlarını 1825'ten sonraki yıllarda yazdı. 1842'de o zamana kadar yazdıklarını "La comédie Humaine" (İnsanlık Komedyası) adı altında topladı; Ama, toplumun tarihini yazmak ve eleştirisini yapmak amacıyla kaleme aldığı bu büyük yapıtını, bu"bir toplumdayaşayan üç, dört milyon kişinin dramı"nı, esininin bolluğuna ve düşlem gücünün zenginliğine karşın, ömrü yetmediği için bitiremedi.

İşte, 1829 yılının Eylülünde yazmaya başlayıp 1830'da yayımladığı bu küçük romanda, o büyük yapıtta yer almıştır. Bu da "İnsanlık Komedyası"nın küçük ve acıklı bir parçasıdır.

Romanın konusu özgün değil, dahası pek çok kez ele alınmış, şurada burada kim bilir kaç kez tartışması yapılmış, gündelik yaşamda sık sık rasladığımız "düşünce anlaşmazlıkları"dır. Böyle olmakla birlikte Balzac, bunu, o kendisine özgüolan görüş ve anlayış ustalığıyla, yetkin çevre betimlemeleriyle işleyebilmiştir. Değişik eğitimlerle yetişen tipleri, olayın geçtiği çevreyle nasıl da uyumludur. Bay Guillaume'un dış görünüşünün betimi gerçekten çok canlıdır; o, sanki karşımızda duruyor; "Sırtında yakası, etekleri, her yanı hep dörtköşe, maden düğmeli, her giyişinde kendisine neşe veren elbisesi, ayaklarında dörtköşe burunlu iskarpini..." Ressamın portresi de belli ki gerçeklikten alınmış notlarla yazılmış; bir sanatçı ruhunun kayıtsızlığı, avareliği hep onda. "Raffaello'nun kompozisyonlarında ölümsüzleştirdiği dalgın bakışlı güzeller"e benzeyen, bütün yüreğiyle âşık olan saf Augustine'den yararlanarak şunuda belirtmek istiyor: "Seven acı çeker". Yerinde yapılmış ruh çözümlemeleri sayesinde romanın kişilerini daha iyi tanıyabiliyor, onların olaydaki davranışlarını daha yakından izleyerek kavrayabiliyoruz.

Coşumculuk'un (Romantizm) en parlak çağında yetişen ve bazı yazarlarcakendisine - yazında gerçekçilik sözcüğünün daha sonra ortaya çıktığını bir yanabırakalım - "gerçekçiliğin babası" adı verilen Balzac'ın, bu, gerçekçi bir betimlemeyle başlayıp coşumcu sözlerle son bulan romanında, bu iki yazınsal akımın bağdaşmış bir hali de var.

Romanın kişilerinden kimilerine karşı acımayla karışık bir yakınlık duyuyoruz. Böyle yakın olunca da onlarla aramızda bir acı ve sevinç paylaşımı oluveriyor.Herhalde bu da bir yapıta değer kazandıran nedenlerden biri olsa gerek.

Giriş

Bir zamanlar, Saint-Denis caddesinin ortalarında, hemen hemen Petit-Lion sokağıyla birleştiği yerde, bir ev vardı; hani şu benzetme yoluylatarihçilere eski Paris'i göz önünde canlandırmak olanağını veren değerli evlerden biri. Bu yıkıntı evin insanı korkutan duvarları, hiyerogliflerle alaca bulaca bir duruma sokulmuştu sanki. Birbirine koşut çatlaklarla, sıvanın üstünde bir yandan öbür yana, bir köşeden öteki köşeye uzatılmış tahta parçalarının evin yüzüne çizdiği bu X'lerle V'lere, yoldan geçen bir kimse başka nasıl bir ad verebilirdi. En hafif bir araba geçerken bile bu kalasların yerlerinden oynamaları doğaldı. Paris'te bir daha görülmeyecek üçgen biçiminde bir çatısı vardı. Paris ikliminin gereğiolarak kıvrım kıvrım yapılmış olan bu çatı, yolun üstüne doğru üç ayak kadar uzanıyor, böylelikle hem kapının eşiğini, hem de çatı katının duvarını ve hiçbir dayanağı olmayan penceresini yağmur sularına karşı koruyordu. Çatı katı, herhalde bu çelimsiz derme çatma evin sırtına fazla yük olmasın diye, birbiri üstüne çivilenmiş, arduvazı andırır tahtalardan yapılmıştı.

Yağmurlu bir mart sabahı, paltosuna sarınmış genç bir adam bu eski evin karşısındaki dükkânın saçağı altında durmuş, bir arkeolog heyecanıyla evi inceliyordu. Doğrusu ya, on altıncı yüzyıl kentsoylularından arta kalan bu yıkıntı, kendisine bakanları uzun uzun düşündürüyordu. Her katta bir acayiplik vardı: Birinci katta birbirine yakın, uzun ve dar dört pencerenin alt kısımlarının camları çıkarılarak yerlerine tahtalar konmuş; kurnaz bir satıcının kumaşlara alıcıların istediği rengi verebilmek için yararlandığı hafif bir ışık içeriyegirsin diye böyle yapılmıştı. Delikanlı evin bu en esaslı kısmına hiç aldırış etmiyor gibiydi, gözleri henüz bu kısımda durmamıştı. İkinci katın kalkık panjurları altından, Bohemya camından yapılmış büyük pencerelerin arkasında görünen kırmızı müslinden küçük perdeler de onu ilgilendirmiyordu. Onun dikkatini çeken, üçüncü kattaki pencerelerdi; bunların kaba bir yöntemle işlenmiş tahta kısımları, Fransız marangozluğunun ilk çalışmalarını göstermek için küçük sanatlar müzesine konsa, buna değer. Pencerelerdeki camların rengi öyle yeşildi ki, keskin görüşü olmasaydı, delikanlı, bu evin gizlerini yabancı gözlerden saklayan mavi hareli tül perdeleri fark edemeyecekti. Bir şeyler araştıran bu adam, ya sonuç vermeyen bakışlarından ya da bütün mahalle gibi bu evin de gömülmüş olduğu sessizlikten sıkılarak, arada bir evin alt kısımlarına doğru bakıyordu. Gerçekten içinde gülünecek birçok şeyin bulunduğu dükkâna yenidenbaktığında, dudaklarında elinde olmadan bir gülümseme beliriyordu. Neredeyse çökecek olan bu eski evin ağırlığıyla eğilmiş gibi duran dört direğin üstüne, yatay olarak dayatılmış kocaman bir tahta parçası, binbir türlü boyayla boyanmıştı; kart bir düşesin yanağında da ancak bu kadar al vardır. Büyük bir incelikle işlenmiş bu geniş direğin ortasında da top oynayan bir kediyi betimleyen eski bir tablo vardı; bu resim delikanlının çok hoşuna gitmişti. Şunu da söyleyelim ki, zamanımız ressamlarının en alaycısı bile bu kadar gülünç bir şey uyduramaz. Kedi patilerinden biriyle kendisi kadar büyük bir raket tutuyor, işlemeli giysili şık bir bayın attığı kocaman topa nişan almak için de art ayakları üstünde yükseliyordu. Çizgiler, renkler, ayrıntılar, herşey, sanatçının tüccarla, gelip geçenlerle eğlenmek istediğine insanı inandıracak biçimde kullanılmıştı. Zaman, her şeyi anlamak isteyen halkın zihnini kurcalayacak olanbu çocukça resmin şurasını burasını değiştirmiş, daha kaba bir duruma sokmuştu. Örneğin, kedinin alaca kuyruğu yer yer öyle kesilmişti ki, insan kedinin kuyruğunu seyirci sanabilirdi; atalarımızın kedilerinin kuyrukları o kadar gösterişli, iri ve tüylüydü. Yoldan gelip geçenler, tablonun sağında, tahtanın çürük kısmını yarım yamalak kapayan, lacivert renkli bir zemin üstüne yazılmış GUILLAUME; solunda ise BAY CHEVREL'in ARDILIsözcüklerini okuyorlardı. Bu yazıda eski yazım kurallarına uyularak U'ların yerine V, V'ler yerine de U kullanılmıştı; harflerin üstüne zaten az sürülmüş altın tozunun önemli bir kısmını da güneş ve yağmur

silip süpürmüştü. Dünyanın gitgide daha akıllı, yeni zaman şarlatanlığının her şeyden üstün olduğunu sananların gururunu bir parça kırmak için şu noktayı belirtmek uygun düşecek; Parisli tüccarların çoğuna kökeni biraztuhaf görünen bu dükkân levhaları, açıkgöz dedelerimizin vaktiyle kullanıp da alıcıları mağazalarına çekmeyi başardıkları birtakım canlı tabloların ölü resimleridir. Örneğin, yün eğiren domuz, küçük şebek, vb. kafes içinde gösterilen ve becerileriyle gelip geçenleri şaşkınlıklar içinde bırakan hayvanlardı. Bunların böyle yetiştirilmesi on beşinci yüzyıldaki sanayicilerin ne kadar sabırlı olduğunu kanıtlardı. Böyle meraklı şeyler, talihli sahiplerini, Saint-Denis caddesinde hâlâ görülmekte olan Providence'lardan, Bonne-Foi'lardan, Grâce-de-Dieu'lerden ve "Jean-Baptiste'inBoynunun Vurulması"nı(1) gösteren resimlerden daha çabuk zengin ediyordu. Tanımadığımız bu adam, orada, kedinin çabucak belleğe yerleşecek olan resmini seyretmek için durmuyordu herhalde. Bu delikanlının kendisine özgü tuhaf yanları vardı. Eski zaman giysileri gibi kırmalı paltosunun altından görünenzarif ayakkabıları, Paris'in bu çamur deryası içinde giydiği beyaz ipek çoraplarıyla dikkati bir kat daha kendisine çekiyordu; beyaz ipek çoraplarının üstündeki çamur serpintileri de kendisinin ne kadar sabırsız bir insan olduğunugösteriyordu. Bir düğünden ya da balodan çıkmış olmalı; çünkü, sabahın bu saatinde beyaz eldivenleri hâlâ elindeydi. Kıvrımları açılarak omuzlarına sarkan siyah saçların bukleleri, saçının Caracalla (2) biçiminde kesildiğini gösteriyordu. David (3) okulu kadar, yüzyılın ilk yıllarına damgasını vuran Yunan ve Roma figürlerine duyulan hayranlık da, bu görünümün moda olmasına yol açmıştır. Geç kalmış birkaç zerzevatçının büyük hale çabucak varmak için dörtnala giderken çıkardıkları gürültüye karşın, her zaman pek hareketli olan bu caddede o sıradabir sessizlik vardı; bunun güzelliğini ancak, şu saatlerde gürültü patırtısı bir an için susan ıssız Paris'te dolaşanlar bilir; bu gürültü sonra yine başlar ve uzaktan insana denizin coşkun sesini hatırlatır. Top Oynayan Kedi bu acayip delikanlıda ne kadar merak uyandırıyorsa, kendisi de Top Oynayan kedi Mağazası'nın sahiplerinde o kadar merak uyandırıyordu. Göz kamaştıracak derecede beyaz bir kravat, acı çekmiş insanlara özgü yüzünü aslında olduğundan da solgun gösteriyordu. Kara gözlerinin kimi zaman gölgelenen, kimi zaman da ateş saçan parıltısı, yüzünün acayip kenar çizgilerine ve gülümserken büzülen kıvrımlı geniş ağzına pek yakışıyordu. Yeğin bir sıkıntının buruşturduğu alnında tehlikeli birşeyler okunuyordu. Birinin nasıl bir insan olduğunu anlamamız konusunda en uygun yanı, alnı değil midir? Tanımadığımız bu delikanlının alnı tutku belirttiğinde oluşan kırışıklar öylesine gözle görülebilir bir durum alıyordu ki, insana sanki ürküntü geliyordu; ama bir kez de, o kolayca bozuluveren dingin durumunu aldı mı, göze çarpacak bir güzellik ortaya çıkıyor; sevincin, acının, sevginin, öfkenin, gururun en soğuk insanı bile etkileyecek kadar güçlü bir biçimde kendisini gösterdiği bu yüze, alımlı bir görünüş veriyordu. Bu yabancı, pek küskün bir tavır takınmıştı; tam bu sırada tavan arası penceresininçabucak açılıp yusyuvarlak, pembe beyaz, neşeli, hani bazı anıtlara konan ve ticareti simgeleyen yüzler kadar her yerde görülen türden, üç tane yüzün ortaya çıktığını göremedi. Küçük pencerenin çevrelediği bu üç baş, İsa'nın yanından hiç ayrılmayan, bulutlar arasına serpiştirilmiş tombalak meleklerin kafalarını anımsatıyordu. Çıraklar sokaktan yükselen sıcak ve buharlı havayı, yattıkları tavan arasındaki havanın ne kadar sıcak ve pis olduğunu anlatmak istiyormuş gibi bol bol soludular. Aralarında en neşeli görüneni, bu tuhaf nöbetçiyi ötekilere gösterdikten sonra kayboldu; elinde bir gereçle yeniden göründü; bu gerecin eğilip bükülmeyen madeni kısmı çıkarılmış, yerine yumuşak bir meşin konmuştu. Biraz sonra yüzlerinde şeytanca bir anlatımla, aşağıda çevreyi seyre dalan adama bakarak başından aşağıya beyazımsı bir su boşalttılar. Suyun kokusu, üçünün de sakallarını biraz önce traş ettiklerini gösteriyordu. Tavan arasının en kuytu yerine gizlenerek işkencelerine uğrayan zavallının öfkelenmesini seyredip keyiflenmek için ayaklarının ucunda dikilmeye uğraşırlarken, delikanlının öfkelenmeye gönül indirmemekten gelen bir kaygısızlıkla paltosunu silkişini ve boş çatı penceresine gözlerini kaldırdığı zaman yüzünde okunan derin aşağılamayı görünce gülmeyi kestiler. Tam busırada beyaz, ince bir el üçüncü kattaki kaba pencerelerden birinin çerçevesini altından tutarak, gevşek mandalı, çok kez ağır camları birdenbire koyuveren oluktan kaldırıp yukarı çekmişti. İşte o zaman yolcu, bu uzun süren bekleyişinin ödülünü gördü. Suların göğsünde açan beyaz çiçekler gibi taptaze bir genç kız, başında müslinden yapılmış kırmalı bir başlık; bu ona insanı hayran eden saf bir görünüş veriyor. Koyu renkli bir kumaşla örtülmüş olmakla birlikte, uyurken yapılan hareketlerle açılmış küçük aralıklardan boynu ve omuzları görünüyor. Hiçbir sıkıntı anlatımı, ne bu yüzüğün saflığını, ne de yıllarca önce Raffaello'nun (4) yüce kompozisyonlarında ölümsüzleştirdiği

o gözlerin dingin bakışını değiştirmemişti. O genç kızların dillere destan olan güzelliği, dinginliği, bunda da aynen vardı. Yanaklarına uykunun sanki bir kabartma gibi göze görünür bir yaşam taşkınlığı verdiği bu yüzün tazeliğiyle, yanlarıkabasaba, pervazı kararmış kocaman pencerenin eskiliği hoş bir karşıtlık oluşturuyordu. Biraz önce uykudan kalkan genç kız, gecelerin ayazından ötürü sarındığı gömleğini henüz açmamış gündüz çiçeklerine benziyordu; mavi gözleriniönce komşu binaların çatılarında gezdirdi, sonra göğe baktı; en sonra da bir tür alışkanlıkla sokağın loş kısımlarına bakındığı sırada, gözleri birdenbire kendisini hayran hayran seyreden delikanlının gözleriyle karşılaştı. Süslenmemerakı, herhalde onu gecelikle göründüğüne pişman ettirmiş olacak ki hemen geriye çekildi, pek fazla aşınmış olan mandal da dönünce, pencere, atalarımızın bu günahsız buluşuna zamanımızda kötü bir ad verilmesine neden olan bir hızla indi (5) ve hayâl silindi. Bir bulut, sabah yıldızlarının en parlağını, bizim delikanlının gözlerinden gizleyivermişti.

Bu küçük şeyler olup biterken, Top Oynayan Kedi mağazasının ince camlarını koruyan kalın iç kepenkler birdenbire kaldırılıverdi. Görünüşe göre, dükkânın levhasıyla yaşıt bir uşak, tokmaklı eski kapıyı katlayıp binanın iç duvarına dayamış ve titrek bir elle, üzerine sarı ipekle "Chevrel'in Ardılı Guillaume" adı işlenmiş dört köşe bir kumaş parçası takmıştı. Buradan gelip geçenlerin birçoğu için Mösyö Guillaume'un ne ticareti yaptığını kestirmek zordu. Dükkânını dıştan koruyan kalın demir çubukların arasından, koyu renkli bezleresarılmış birtakım paketler hayal meyal görülebiliyordu; bunların sayısı Okyanus'ugeçmek için yola düşen ringa balıkları kadar çoktu. Bu gotik cephenin görünüşü basitti, ama Paris'te mağazaları her zaman en iyi mallarla dolu, alışverişleri en geniş ve ticaret alanında namusluluğu en ufak bir kuşku bile götürmeyen bir tüccar varsa, o da Mösyö Guillaume'du. Meslektaşlarından kimileri hükümetle bir işe girer ve pazarlığı uydururlar da ellerinde istenenkumaş bulunmazsa, sağlamaya söz verdikleri parça miktarı ne kadar çok olursa olsun, bunu kendilerine teslime o her zaman hazırdı. Kurnaz tüccar, kazancın en fazla kısmını kendisine mal etmenin binbir yolunu bildirdi; hem de onlar gibi kendilerini koruyacak kimselere koşup yaltaklıklar yapmak, değerli armağanlar vermek zorunda kalmadan. Esnaf arkadaşları borçlarını güvenilir, ama vâdesi biraz uzunca poliçelerle ödeyebileceklerse, o zaman da, "söz anlar adamdır," diyerek noterini gösterir ve Saint Denis Caddesi tüccarlarının dilinde, indirimin zorla yapıldığını anlatmak için, "Allah sizi Guillaume'un noterinin eline düşürmesin" deyişini atasözü haline getirten bu önlem sayesinde, bir çuvaldanikinci bir öğütme ücreti çekmenin yolunu bulurdu. Uşak tam çekildiği sırada ihtiyar tüccar da birdenbire, dükkânın kapısına dikiliverdi. Mösyö Guillaume, Saint-Denis caddesine, komşu dükkânlara, havaya, tıpkı uzun bir yolculuktan sonra Havre'a ayak basıp Fransa'ya kavuşan bir adam gibi baktı. Kendisi uyurkenhiçbir şeyin değişmemiş olduğu kanısına varmaküzereyken, orada nöbet bekler gibi duran yolcu gözüne ilişti; beri yandan, o da kumaş tüccarlarının bu pîrini enine boyuna inceliyordu; tıpkı Humboldt'un (6) Güney Amerika'da elektrikli nehir balığını gördüğü zaman yaptığı gibi, Mösyö Guillaume'un ayağında dizden aşağısı olmayan, siyah kadifeden, geniş bir pantolon, çizgili çoraplar, gümüş tokalı, burnu dört köşe iskarpinler; hafifçe kamburlaşmış sırtında da, kullanıla kullanıla kırmızıya dönmüş beyaz maden düğmelerle süslü, etekleri, yakası hep dört köşe, yeşile çalar çuhadan yapılmış bir giysi. Kırlaşmış saçları kafasının üstüne öyle bir düzenle taranıp yatırılmıştı ki, onu sanki üzerinden yeni saban geçmiş bir tarlaya döndürmüştü. Burguyla delinmiş gibi küçük yeşil gözleri, kaş yokluğundan, hafif bir kırmızılıkla belli olan iki kemerin altında ateş gibi parlardı. Alnında kaygıların çizdiği buruşuklar, giysisinin kırmaları kadar çoktu. Bu rengi uçuk yüz, sahibinin sabırlılığını, ticaretteki açıkgözlülüğünü ve işlerin gerektirdiği bir tür kurnazca açgözlülüğü gösteriyordu. Mesleklerini belli eden görenekleri, giysileri, değerli bir takım gelenekler diye saklayan ve yeni uygarlık dünyası içinde, Cuvier 'nin (7) taş ocaklarında bulduğu, tufandan önceki zamanlardan kalma şeyler gibi duran o eski aileler, o dönemde şimdiki kadar tek tük değildi. Guillaume ailesinin reisi de, eski gelenekleri koruyanların en önde gelenlerinden biriydi. Onun eski esnaf kâhyalarını özlemle andığını görenler vardı. Ticaret mahkemelerinin kararlarından söz ederken kesinlikle "konsüllerin ilâmı" derdi. Bu eski alışkanlıklar sayesinde evde ilk kalkan o olur, her Tanrının günü, hiç bıkıp usanmadan, gecikecek olurlarsa azarlamak için üç tezgâhtarın gelmelerini beklerdi. Bu usta tüccarın genç çömezleri, pazartesi sabahları, patronun, pazar günkü eğlencelerinin belirtilerini, izlerini yüzlerinde ve davranışlarında sessiz sedasız bir çabuklukla araştırmasından korktukları kadar hiçbir şeyden korkmazlardı. Fakat o anda yaşlı kumaşçı çıraklarına dikkat etmedi. İpek çoraplı,

paltolu delikanlının zaman zaman dükkânın tabelasına, dükkânın ta içine bakışının nedenini anlamaya çalışıyordu. Ortalık iyiden iyiye aydınlandığı için yeşil, eski, ipek perdelerle çevrili, parmaklıklı, içinde başvurulunca yanıtlamaya hazır dilsiz biliciler, kocaman kocaman defterler bulunan özel çalışma odası görülebiliyordu. Her şeyi anlamak isteyen yabancı, bu küçük yere sanki göz dikmişti; sanki yandaki yemek odasının planını çıkarıyordu; bu oda, tavandaki camdan giren ışıkla aydınlanmıştı; aile toplanıp yemeğe oturduğunda, dükkân kapısının önünde geçecek en önemsiz bir olayı bile kolayca görebiliyordu. Evine karşı gösterilen bu yakın ilgi, ağır vergiler dönemini görüp geçirmiş olan tüccara kuşkulu gelmişti. Doğal olarak Mösyö Guillaume, bu kim olduğu belirsiz adamın Top Oynayar Kedi mağazasının kasasına göz diktiğini düşünüyordu.

Tezgâhtarların en yaşlısı, delikanlının gizli gizli üçüncü katın pencerelerini seyrettiğini görerek dışarı çıkan patronuyla yabancı arasındaki sessiz düelloya için için keyiflendikten sonra, Guillaume'un bulunduğu kaldırıma geçmek yürekliliğini gösterdi. Yolda bir iki adım yürüdü, başını kaldırdı, aceleyle çekilen Matmazel Augustine Guillaume'u fark eder gibi oldu. Birinci tezgâhtarın anlayışından memnun olmayan kumaşçı ona ters ters baktı, fakat o anda, bu kim olduğu bilinmeyen adamın orada bulunuşunun, tüccarın ve âşık tezgâhtarın içlerinde uyandırdığı korku kayboluverdi. Yabancı, yakındaki bir alana gitmekte olan bir arabayı çağırdı, yalancıktan olduğu besbelli bir kayıtsızlıkla bindi gitti. Bu gidiş, şakalarının kurbanını karşılarında bulmaktan bir hayli kaygılanan öteki tezgâhtarların içine bir rahatlık verdi. M. Guillaume onlara:

- Ne oluyor baylar, dedi: böyle kollarınızı kavuşturmuş, orada niye duruyorsunuz? Vallahi, ben eskiden Mösyö Chevrel'in yanındayken, iki top kumaşı çoktan elden geçirmiştim bile.

Bu işe bakan ikinci tezgâhtar lâfı yapıştırdı:

- Demek ki, o zaman gün daha erken doğuyormuş. Yaşlı tüccar gülümsemekten kendisini alamadı. Louviers ve Sedan'ın

zengin fabrika sahiplerinden olan babalarınca Guillaume'a emanet edilen bu üç gençten ikisi, kendi istedikleri anda yüz bin franka kavuşabileceklerdi; buna karşın Guillaume onları, tezgâhtarları, otuz yaşında zengin olmak istiyen zamanımızın şık ve çağdaş mağazalarında bugün artık uygulanmayan o eski anlamda baskıyla yönetmeyi görev bilirdi; onları köle gibi çalıştırırdı. Bu üç tezgâhtar da, bugün vur patlasın, çal oynasın yaşayışları bütçe giderlerini şişiren o işçilerden on tanesini hayli yoracak bir işin üstesinden pek iyigeliyorlardı. İnsana, kapılarının rezeleri her zaman yağlanmış gibi gelen bu koca yapının sessizliğini hiçbir gürültü bozamazdı. En küçük bir mobilyadaki titiz temizlik buradaki derli topluluğu anlatırdı. Tezgâhtarlardan en şeytanı, öğle yemeğinde kendilerine verilen ama el sürmedikleri gravyer peynirinin üstüne, sofraya ilk getirildiği tarihi yazar, bundan da bir hayli zevk alırdı. Bu ve buna benzer muziplikler, Guillaume'un iki kızından küçüğünü, hani şu, büyülenmiş gibi olan yolcuya biraz önce görünen kızı güldürürdü. Çıraklar, hattâ en eskisi bile, çok fazla bir ücret verdikleri halde, hiçbiri, yemiş sofraya konduğu zaman patronun masasında kalacak kadar cesaret gösteremezdi. Madam Guillaume salatayı hazırlamaktan söz ettiğinde, ölçüyü şaşırmayan elinin nasıl bir elisıkılıkla yağ koyacağını düşünen bu zavallı gençleri bir titreme alırdı. Birkaç gün önce, akılcı bir neden göstermeden dışarıda bir gece geçirmek gibi düzenli yaşamı bozacak bir şeye kalkışamazlardı. Tezgâhtarlardan ikisi, her pazar, sıra kimdeyse, Guillaume ailesiyle Saint-Leu'deki âyine ve ikindi duasına giderdi. Matmazel Virginie'yle Augustine, arkalarında hint alacasından gösterişsiz giysiler, tezgâhtarların kollarına girerler, annelerinin sert bakışları altında yürürlerdi; ailenin oluşturduğu bu alayın sonunda da maroken kaplı kocaman iki âyin kitabını taşıyan baba gelirdi; bu işe onu karısı alıştırmıştı. İkinci tezgâhtarın aylığı yoktu. On iki yıldır boşboğazlık etmeden, doğrulukla çalışarak dükkânın sırlarını öğrenen öteki tezgâhtara gelince, gördüğü işe karşılık sekiz yüz Frank alırdı. Kimi aile yortularında ona armağan olarak yalnızca Madam Guillaume'un kuru ve buruşuk eli değdiği için bir değer kazanan şeyler verirlerdi; ajurlu nakışlarını iyice ortaya çıkarsın diye içini pamukla doldurduğu, iplikten yapılmış keseler, takır takır kurutulmuş ipekten askılar, kaba ipekten çoraplar. Arada bir, o da çok seyrek, ev halkı kıra gittiği ya da Parislilerin artık çoktan unuttukları bir

oyunu görmek için, aylarca bekleyip sonunda bir loca kiralamaya hak kazandığında, ailenin eğlencelerine bu "bakanlar bakanı" da katılırdı. Öteki üç tezgâhtara gelince, eski zamanlarda bir kumaşçıbaşıyı çıraklarından ayıran saygı perdesi onların arasında da tam anlamıyla vardı; bir top kumaş aşırmak bu görkemli protokolü bozmaktan daha kolaydı. Bugün bu kurallar bize gülünç görünebilir, ama bu eski kurumlar iyi gelenekleri ve doğruluğu öğreten yerlerdi. Mağaza sahipleri çıraklarını çocukları gibi tutarlardı. Delikanlının çamaşırını dükkân sahibinin eşi yıkar, temizler, onarır, kimi zaman da yerine yenisini koyardı. Birtezgâhtar hastalanınca gerçekten bir anne sevecenliği görürdü. Durum tehlikeliyse patron birçok para harcıyarak en ünlü doktorları getirirdi. Patron bu gençlerin ailelerine karşı, onların yalnızca ahlâklarından, bilgilerinden sorumlu olmakla kalmaz, içlerinde felakete uğramış, ama ahlâk bakımından değerli biri olursa, bu eski tüccarlar yetiştirdikleri zekâya değer vermesini bilirler ve uzun zaman mallarını mülklerini güvenle ellerine bıraktıkları kimseye kızlarının mutluluğunu da emanet etmekten çekinmezlerdi. Guillaume bu şimdi pek bulunmayan adamlardan biriydi; gülünç yönleri olmakla birlikte iyi yönleri de vardı; işte bunun için, birinci tezgâhtarı olan anasız babasız, parasız pulsuz Joseph Lebas'yi büyük kızı Virginie ile başgöz etmeyi aklından geçiriyordu. Ama Joseph, hiç de patronu gibi düşünmüyordu; bir imparatorluk bile bağışlasalar, küçüğü dururken büyüğünü almazdı. Zavallı tezgâhtar Matmazel Augustine'e, küçüğüne, gönlünü adamakıllı kaptırmıştı. Ellerden habersiz besleyip büyüttüğü bu aşkın nereden geldiğini anlatabilmek için, önce yaşlı kumaş tüccarının evinde egemen olan baskıcı yönetimin etkinlik alanına girmemiz gerekiyor.

Guillaume'un iki kızı vardı. Büyüğü, Matmazel Virginie, annesinin tam kopyasıydı. Mösyö Chevrel'in kızı olar Madam Guillaume, kasanın arkasındaki sandalyesinde dimdik otururdu; dahası, bundan ötürü, kendisi oraya çivilidir, değildir diye alaycı kimselerin bahse tutuştuklarını birçok kez işitmiştir. Kuru ve uzun yüzü aşırı dindarlığını açıkça gösterirdi. Yakışıksız ve hiç hoşa gitmeyecek bir biçimde giyinen Madam Guillaume'un altmışlık başında, her zaman dul bir kadının hotozuna benzeyen, püsküllerle süslü, biçimi hiç değişmeyen bir başlık vardır. Komşuları onun adını "kapıcı rahibe" koymuşlardı. Az konuşurdu, elini kolunu oynatırken telgraf makinesi gibi kesik ve titrek devinimler yapardı. Kedi gözü gibi parlak gözleri, kendisi çirkin olduğundan, herkese sanki kinle bakardı. Küçük kardeşi gibi annesinin sert eğitimiyle büyüyen Matmazel Virginie'nin yaşı yirmi sekizi bulmuştu. Annesine benzeyişin bazan yüzüne verdiği çirkin görünüşü gençliği hafifletiyordu; ama, annenin sertliği, onda başkasını aratmayacak iki büyük özellik yaratmıştı: yumuşak başlılık ve sabır... Matmazel Augustine ise on sekizine yeni basmıştı, ne anasına benzerdi, ne de babasına. Kendisiyle ana ve babası arasında yüz ve vücut bakımından hiçbir yakınlık olmadığı için, bazı saf kadınların, çocuğu Allah verir yolundaki sözüne insanı inandıracak kızlardandı. Augustine ufak tefek, onu daha iyi anlatabilmek için şöyle diyelim, minnacık bir kızdı. Alımlı ve temiz yürekli; kibarların dünyasında yaşayan bir erkek, bu sevimli kızda yalnızca kaba hareketler, ince olmayan tavırlar, kimi zaman da sıkılganlık gibi şeyleri kusur olarak görebilir. Sessiz ve hareketsiz yüzünde gelip geçici bir karaduygululuk (melankoli) okunurdu; analarının baskısınakarşı koymayı göze alamayacak denli zayıf kızlarda görülen karaduygululuk. İki kızkardeşin giydikleri giysiler pek gösterişsizdi; bundan dolayı, şu parıl parıl yanan tezgâhlar, yaşlı uşağın üzerlerinde bir toz zerresi görmeye dayanamadığı raflar, çevrelerinde görülen bütün bu şeylerdeki geçmiş günleri anımsatan yalınlığa pek güzel uyan ve kendilerine pek yakışan bu aşırı derecedeki temizlikle, kadında doğuştan olan kendilerini beğendirme isteğini doyuramıyorlardı. Yaşayış biçimleri bakımından, mutluluklarını sağlayacak fırsatlarısürekli çalışmakta aramak zorunda kalan Augustine ile Virginie, kızlarındaki ahlâk yetkinliğinden ötürü içinden kendi kendini kutlayan annelerini şimdiye kadar hep hoşnut etmişlerdi. Aldıkları eğitimin sonuçlarını düşünmek kolay. Ticaret için yetiştirilmişlerdi; yalnızca elisıkı çıkarlarına dokunan akıl yürütmeleri ve hesapları dinlemeye alışıktı onlar; dilbilgisi, defter tutma, biraz Yahudi tarihi ve Le Ragois'dan Fransız tarihinden başka bir şey öğrenmedikleri, annelerinin okumalarına izin verdiği yazılardan başkalarını okumadıkları için de kafaları pek gelişmemişti; ev yönetiminde pek bilgiliydiler; her şeyin ederinden pek iyi anlarlar, para biriktirmedeki zorluğun ne demek olduğunu bilirlerdi; tutumluydular, tüccarın iyi huylarına karşı büyük bir saygı gösterirlerdi. Babaları varlıklı olduğu halde, fistoda olduğu kadar kumaş onarımında da becerikliydiler; anneleri her zaman kızlarına yemek pişirmeyi öğrenmelerini söylerdi; böylelikle, örneğin bir akşam yemeği hazırlamasını

öğrenecekler, gerekince de, işten anladıkları için aşçı kadını paylayabileceklerdi. Dünya zevklerinden haberleri yoktu; kendilerine örnek edindikleri büyüklerinin ömürlerinin nasıl geçtiğini gördüklerinden, annelerinin gözünde bir başka dünya olan bu eski baba ocağının sınırları dışında bulunan şeylere pek bakmazlardı. Bu dünyada gördükleri tek eğlence, aile yortuları nedeniyle düzenlenen toplantılardı. İkinci kattaki salonda, yeğeninden on beş yaş küçük, elmaslar takan, Chevrel ailesinden Madam Roguin, maliyede şef yardımcısı genç Rabourdin; zengin koku satıcısı César Birotteau ve eşi Madam César; Bourdonnais caddesinin en zengin ipekli tüccarı Mösyö Camusot ve onun kayınbabası Mösyö Cardot; iki üç yaşlı bankacı ve eli eteği temiz bayanlar toplanacağı zaman; kağıtlara sarılı kristal eşya, şamdanlar, Saksonya işi porselen ve gümüş takımları kullanmak için gereken hazırlıklar, piskoposları tarafından kabul edilecek rahibeler gibi bir dakika bile hareketsiz duramayan bu üç kadının hep aynı olan yaşamlarına bir değişiklik getirirdi. Gece, üçü de kapkacağı kurulamaktan, oğmaktan yorgun bir halde yortunun bu süs eşyasını yerlerine koyarlar, sonra iki kız, annelerinin yatmasına yardım ederlerdi. Bu sırada Madam Guillaume onlara şöyle derdi: "Bugün hiçbir iş yapmadık yavrularım!" Bu tören toplantılarında, kapıcı rahibe kılıklı anne, iskambil ya da tavla oynasınlar diye onları kendi yatak odasına kapamaz, dans etmelerine izin verirdi; bu ayrıcalık hiç umulmadık mutluluklar arasında sayılır, karnaval zamanı babalarıyla baloya gidiyorlarmış gibi bir sevinç yaratırdı. Bu gösterişi sevmeyen yaşlı kumaşçı yılda bir kez şölen verirdi, ama hiçbir şeyi esirgemezdi. Çağrılılar gerçi zengin ve zarif kimselerdi, ama çağrıya gelmezlik de etmezlerdi; çünkü piyasanın en büyük mağazaları Mösyö Guillaume'un müthiş güvenilirliğinden, varsıllığından, eski deneyimlerinden yardım umardı. Gelgelelim bu herkesçe sayılan tüccarın kızları, çevreningenç ruhlara sunduğu bilgilerden sandığımız kadar yararlanamazlardı. Bu tür toplantılarda, artık kullanım süresi dolmuş eşyalar defterine yazılan, sıradanlıkları insanı utandıracak mücevherler takarlardı. Dans edişlerinde dikkati çekecek hiçbir yön yoktu. Anneleri onları bir dakika gözünden ayırmadığı için de kavalyeleriyle "evet" ve "hayır"dan başka bir şey konuşamazlardı. Dahası var, Top Oynayan Kedi mağazasının yasası, saat on birde, yani eğlence tam kızışmaya başladığı sırada eve dönmeyi gerektirirdi. Ailenin alışkanlıklarından ve ilkelerinden doğan bu gibi durumlarla, biçim bakımından babalarının zenginliğine oldukça uyar gibi görünen eğlencelerinin tadı kaçardı. Alıştıkları yaşama gelince, bir şeyi söylemek onu betimlemeye yeter. Madam Guillaume, kızlarının sabahleyin erkenden giyinip hazır olmalarını, hergün aynı saatte odalarından aşağıya inmelerini isterdi. Onların çalışmalarını da bir manastırdaki gibi düzene sokmuştu. Bununla birlikte Augustine'de, nedendir bilinmez, bu yaşamın anlamsızlığını duyumsayacak denli incelmiş bir ruh vardı. Gün olurdu, şu karanlık merdivenin, nemli mağazaların derinliklerinde bir şeyler arar gibi mavi gözleri canlanırdı. Bu manastır sessizliğinden anlamlar çıkarmaya çalışır; sonra da, duygulara maddeden daha fazla değer veren aşk dolu bir yaşamın uzaktan gelen seslerini dinler gibi bir hal alırdı. Böyle anlarda yüzü renklenir, elleri işlemez olur, beyaz müslin parçası tezgâhın üstüne düşüverirdi; arkasından da hemen annesinin, en tatlı dille söylediği şeylerde bile acılığını hep sürdüren bir sesle, "Augustine, ne düşünüyorsun bakayım elmasım?" dediği duyulurdu. Augustine, Madam Guillaume'un geçenlerde yol verdiği aşçı kadının dolabındageçen kış Hippolyte Conte de Douglas (8) ve Conte de Commiges (9) adlı iki roman bulmuş, bunları uzun gecelerde okuyup belleğine kazımıştı; belki de bu romanlar genç kızın düşüncelerinin gelişmesine yardım etmiştir. Augustine'nin belirsiz istekleri anlatan sözleri, tatlı sesi, yasemin gibi teni, mavi gözleri zavallı Lebas'nın gönlünde saygıyla karışık yeğin bir aşk ateşi tutuşturmuştu. Keyif bu ya, Augustine bu anasız babasız delikanlıdan hoşlanmazdı. Kimbilir, belki onun kendisini sevdiğini bilmiyordu da ondan. Öte yandan, uzun bacaklı, kestane rengi saçlı, elleri kaba, hali tavrı sert olan birinci tezgâhtarı, elli bin ekülük (10) çeyizine karşın hiç kimsenin beğenip almadığı Matmazel Virginie, gizliden gizliye beğenirdi. Nasıl menekşeler ormanın kuytu yerlerinde açarlarsa, birbirine ters yöndeki bu iki aşkın, tezgâhların sessizliği içinde doğması da öyle doğal bir şeydir. Bu arasız çalışmalar ve dindarca sessizlik içinde, yeğin bir eğlence gereksinmesiyle gençlerin bakışlarını karşılaştıran sessiz ve sürekli dalıp gitmeler, er geç aşkı uyandıracaktı. Bir yüzü görme alışkanlığı, bize önce yavaş yavaş ruhun iyi yanlarını buldurur, sonra da kusurlarını gözden siliverir.

Mösyö Guillaume, Napoléone'un kur'a erlerini zamanından önce çağıran ilk bildirisini okuduğunda, kendi kendine:

- Bu adam tuttuğu yolda böyle giderse, kızlarımız kendilerini ilk isteyenin önünde diz çökmekte gecikmeyecekler, diye söylendi.

O günden sonra da, büyük kızının sararıp solduğunu görerek umutsuzluğa düşen yaşlı tüccar, Joseph Lebas ile Virginie hangi durumdaysalar, kendisinin de vaktiyle aşağı yukarı aynı durumda Chevrel'in kızıyla evlendiğini anımsadı. Kendisi o zamanlar, öncelinden iyilik görmüştü; o zamanki durumunda olan bir öksüze o da şimdi buna benzer bir iyilik yaparak kızını onunla evlendirmesi ve kutsal bir borcu ödemesi, ne güzel bir şey olurdu! Otuz üç yaşında olan joseph Lebas ise, Augustine'le aralarındaki on beş yaş farkın çıkaracağı engelleri düşünmekteydi. Lebas, Guillaume'un niyetlerini anlayacak denli zeki değildi ama, onun küçük kızını büyüğünden önce evlendiremeyeceği konusunda şaşmaz ilkeleri olduğunu pek iyi bilirdi. Bacakları ne kadar uzun, göğsü ne kadar iriyse, yüreği de öylesine güzel olan o zavallı tezgâhtar, işte bunun için sessiz sedasız acı çekiyordu.

Saint-Denis caddesindeki bu sıkı disiplinli Trappe manastırının bir şubesine pek benzeyen küçük cumhuriyette, durum işte böyleydi. Ama, yürekle ilgili şeyleri de, dışarda olup bitenleri de iyice anlatabilmek için, bu öykünün başladığı sahneden birkaç ay öncesine dönmek gerekiyor. Gece olurken, karanlık Top Oynayan Kedi mağazasının önünden geçen bir delikanlı, dünyanın bütün ressamlarını yolundan alıkoyacak bir görünümü seyretmek için durmuştu. Dükkânda henüz lamba yakılmadığı için, burası karanlıkçaydı; ama ötede, tüccarın yemek odası görünebiliyordu. Işığı tümüyle aşağı vuran bir lamba, Hollanda okulundan olan ressamların tablolarına olağanüstü bir güzellik veren o sarı aydınlığı odaya saçmaktaydı. Beyaz örtü, gümüş takımlar, kristal eşya da, ışıkla gölge arasındaki canlı karşıtlığı güzelleştiren çekici ayrıntıları oluşturuyordu. Aile reisinin, karısının, tezgâhtarların yüzleri, Augustine'in temiz hatları, ondan iki adım ötede duran ablak suratlı kaba saba kız, dikkati çeken bir topluluk oluşturuyordu: başlar pek özgündü; her birinin yüzünde de pek içtenbir anlatım vardı. İnsan bu ailedeki huzuru, dinginliği ve yalın yaşayışı öylesine kolay anlıyordu ki, doğayı yansıtmaya alışmış sanatçı, bu birdenbire karşısına çıkan sahneyi betimlemekte umutsuzluğa bile düşüyordu. Bu yolcu, yedi yıl önce büyük resim ödülünü kazanan genç bir ressamdı. Roma'dan geliyordu. Büyüklüğünü dünyanın dört bucağına yayan, sanatın bu görkemli ülkesinde uzun zaman kalarak şiirle beslenen ruhu, Raffaello'nun ve Michelangelo'nun (11) yapıtlarına doyan gözleri, gerçek doğaya susamıştı. İster yanlış, ister doğru, onun kişisel duygusu işte böyleydi. Uzun süre İtalya'daki aşkların ateşiyle yanan kalbi, Roma'da, o da ancak resimde bulabildiği o yalın ve dalgın bakışlı güzellerin özlemini çekiyordu. Seyrettiği doğal tablonun coşkun ruhunda uyandırdığı heyecanla, üzerinde en çok durulması gereken yüze dalıp gitti: Augustine düşünceli görünüyordu, yemek yemiyordu; lamba öyle bir yerdeydi ki, ışık tümüyle yüzüne düşüyor; vücudunun üst bölümü, başının çizgilerini daha canlı bir biçimde gösteren ve sanki doğaüstü bir biçimde aydınlatan ateşten bir çember içinde kımıldanıyor gibiydi. Sanatçı onu yurdundan uzak, ama yurdunu, gökleri unutamayan bir meleğe benzetti; öyle geldi içinden. Yüreği, pek anlayamadığı bir duyguyla, temiz ve coşkun bir sevgiyle dolup taştı. Düşüncelerinin ağırlığı altında ezilmiş gibi bir an durakladıktan sonra, zorla oradan ayrıldı, evine döndü, ağzına lokma koymadı, uyumadı da. Ertesi gün, atölyesine girdi ve oradan ancak, anısı kendisini sanki büyülüyen o sahnenin olağanüstü güzelliğini tuval üzerine boyadıktan sonra çıktı. Taptığı kıza aynen benzeyen resim tamamlanıncaya dek, içi bir türlü rahat etmedi. Birçok kez Top Oynayan Kedi mağazasının önünden geçti; dahası, Madam Guillaume'un kanadının altında sakladığı dilber kızı daha yakından görebilmek için bir iki kez kılık değiştirerek, dükkâna girmek gözüpekliğini gösterdi. Kendisini tam sekiz ay sevgisine, fırçalarına vererek, çevresini; şiiri, tiyatroyu, musikiyi, pek sevdiği alışkanlıklarını unuttu; en içten dostlarını kabul etmez oldu. Bir sabah Girodet (12), sanatçıların bilip de bilmezlikten geldikleri bütün bu yasaklara karşın gidip onu buldu, ve:

- Salon'da ne sergileyeceksin, diye sorarak onu uyarmak istedi. Ressam, arkadaşının elinden tuttu, atölyesine götürdü, sehpa üstündeki bir küçük tablonun ve bir portrenin örtülerini açtı. Girodet bu iki başyapıta ağır ağır, dikkat ve hayranlıkla baktıktan sonra hiçbir söz söyleyemeden arkadaşının boynuna atıldı, onu öptü. Heyecanını sözcüklerle anlatamayacaktı, onlar ancak yürekten yüreğe aktarılabilirdi.Girodet:

- Ne o, birine gönül verdin galiba, dedi.

İkisi de pek iyi biliyordu ki Tiziano'nun (13), Raffaello'nun ve Leonardo da Vinci'nin (14) en güzel portreleri, farklı koşullar altında zaten bütün başyapıtların doğmasını sağlayanböyle coşkun duygulardan doğmuştur. Genç sanatçı yanıt yerine başını eğdi.

- İtalya'dan gelip burada âşık olabildiğin için, kim bilir ne mutlusun! Böyle yapıtları Salon'da sergilemeni salık vermem, diye ekledi büyük sanatçı; bana bak, bu iki tabloyu orada kimse anlamayacak. Bu gerçek renkleri, bu şaşılacak çalışmayı değerlendiremezler, halk böyle derinliği kavrayamaz. Sevgili dostum, bizim yapacağımız tablolar, paravanalar, ocak önüne konan perdeler olmalı. Nene gerek, gel şiir yazalım, eskileri çevirelim. Ün ve onur daha çok bunlardan gelir, bizim zavallı tablolarımızdan değil.

Bu içten gelen sözlere karşın iki resim sergilendi. Ev içini betimleyen tablo, resim sanatında bir devrim yarattı. Bu tür resimler yapılmasına yol açtı; her dizide öyle yapılmış pek çok resim bulunduğundan, sanırız ki bunlar kendiliğinden, kolaycacık oluverir. Portreye gelince; Girodet'nin eliyle üstüne koyduğu tacı, kitle olarak kimileyin doğruyu gören halk da yerinde bıraktı; bu canlı resmi anımsamayan pek az sanatçı vardır. Görülmemiş bir kalabalık, bu iki tablonun çevresini almıştı. Kadınların dediği gibi millet birbirini kırdı geçirdi. Tablo tüccarları, soylular, bu iki resim için avuç dolusu para verdiler; ressam satmamakta israr etti, kopyalarını yapmayı da kabul etmedi. Bu resimlerin taş basmalarını yapmalarına izin vermesi için büyük bir para önerdiler; resim meraklıları gibi, bu tüccarlar da isteklerine eremediler. Bu olay herkesi pek uğraştırmıştı ama Saint-Denis caddesindeki bu keşişler diyarında da kendisini duyurabilecek nitelikte bir şey değildi. Böyle olmakla birlikte, Madam Guillaume'u ziyarete gelen noterin eşi, pek sevdiği Augustine'in yanında sergiden söz açtı ve bunların hangi amaçlayapıldığını anlattı. Madam Rogin'in gevezeliği, doğaldır ki Augustine'de tabloları görme isteği ve ondan, yeğeninin Louvre'a dek kendisine arkadaşlık etmesini annesine söylemesini gizlice istemek gözüpekliği yarattı. Küçük yeğenini iki saatçik, can sıkıcı çalışmalardan kurtarma iznini almak için Madam Guillaume'la giriştiği tartışmadan Madam Rogin başarıyla çıktı. Genç kız kalabalığı yarıp ödül kazanan tabloya ilerledi. Resimde kendisini tanır tanımaz yapraklar gibi titremeye başladı, içini bir korkudur aldı. Bir kalabalık dalgasıyla ayrıldığı Madam Rogin'in yanına gitmek için çevresine bakındı. Bu sırada korku dolu gözleri genç ressamın alev alev yanan yüzüyle karşılaştı. Yeni bir komşu sanarak birçok kez dikkatli dikkatli baktığı yolcunun yüzünü birdenbire anımsayıverdi.

Ressam, bu ürkek kızcağızın kulağına:

- Aşkın bana ne esinler verdiğini görüyorsunuz ya, diye fısıldadı. Genç kız bu sözlerden dehşet içinde kalmıştı. Tablonun önüne kadar gitmekten kendisini alıkoyan halkın arasından geçmeye çabalayan yeğenine erişmek için, Augustine kendisinde kalabalığı yaracak kadar büyük bir cesaret buldu.

- Aman gidelim, diye seslendi, neredeyse boğulacaktınız. Salon'daöyle anlar oluyor ki iki kadın koridorlarda serbest dolaşamıyor. Matmazel Guillaume ile yeğeni, kalabalığın itip kakmasıyla ikinci tabloya birkaç adım yaklaştılar. Şansları varmış ki, modanın bu kez sanatla el ele vererek ünlendirdiği resmin yanına geldiler. Noterin eşinin çıkardığı şaşkınlık sesleri, kalabalığın gürültü patırdısı, uğultusu içinde eridi; Augustine'e gelince, bu olağanüstü güzel sahne karşısında yaşlar gözlerinden boşanıverdi ve iki adım geride genç sanatçıların kendilerinden geçmiş yüzlerini görünce, anlatılması olanaksız bir duyguyla parmağını dudaklarına götürdü. Yabancı, bir baş işaretiyle yanıt verdi ve eğlencenin tadını kaçıran Madam Roguin'i işaret ederek, ne demek istediğini anladığını belli etmek istedi. Bu sözsüz oyun, sanatçıyla arasında bir anlaşma imzalanmış olduğunu düşünerek kendisini suçlu gören kızcağızın içine bir ateş atmıştı sanki. Boğucu bir sıcak, birbiri ardınca gelip geçen bu parıl parıl tuvaletler, türlü türlü renklerin, resimlerdeki ya da salondaki binlerce yüzün yarattığı şaşkınlık, yaldızlı çerçevelerin bolluğu, korkularını bir kat daha artıran bir tür sarhoşluk yarattı onda. Bütün bu karmakarışık duygular içinde, şimdiye dek tatmadığı, canına can katan bir sevinç, yüreğinin ta derinliklerinden yükselmemiş olsaydı, belki

de bayılacaktı. Öte yandan da, o müthiş tuzaklarını vaaz verenlerin bağıra bağıra anlattıkları şeytanın aldatmasına kendisini kaptırdığını sandı. Aklını oynatacaktı neredeyse. Bakışlarından mutluluk ve aşk taşan delikanlının, arabaya kadar arkalarından geldiğini gördü. Augustine, yepyeni bir isteğe, kendisini sanki doğanın eline bırakan bir sarhoşluğa kapılarak, yüreğinin tatlı tatlı konuşan sesini dinledi ve tutulduğu şaşkınlığı saklamaya gerek görmeden, dönüp dönüp genç ressama baktı. Yanaklarının gül pembe rengi, teninin aklığıyla hiçbir zaman böylesine güzel bir karşıtlık oluşturmamıştı. Sanatçı, bu güzelliği, bütün tazeliği; bu utanışı, bütün görkemiyle gördü. Augustine, üstün sanatıyla sönük düşlemlere ölümsüzlük veren ve adı dillerde dolaşan bir kimsenin mutluluğunu kendisinin yarattığını düşünerek,içinde korkuyla karışık bir sevinç duydu. Ressam ona âşıktı, bundan hiç kuşkusu yoktu. Sanatçıyı gözden yitirdiğinde de şu yalın sözler yüreğinde yankılanıyordu: "Aşkın bana ne esinler verdiğini görüyorsunuz ya." Ateş kesilen kanı benliğinde bilmediği birçok güçleri eyleme geçirmişti; yüreğinin gittikçe artan çarpıntısı artık ona bir acı gibi gelmeye başlıyordu. Yeğeninin tablolarla ilgili olarak soracağı sorulara yanıt vermekten kurtulmak için, yalancıktan, başının çok ağrıdığını söyledi; eve dönüşlerinde Madam Rogin, Top Oynayan Kedi adlı tablonun kazandığı ünü Madam Guillaume'a anlattı. Evinin resmini görmek için annesinin Salon'a gideceğini işitince Augustine'in eli ayağı titredi. Genç kız başının çok ağrıdığını söyleyerek gidip yatmak için izin aldı. Madam Guillaume:

-İşte bütün bu gibi yerlerde kazanılan şey, baş ağrısı. Sokağımızda her Tanrı'nın günü gördüğümüz şeyi resimde görmenin eğlenceli yanı da neresi sanki? Benim yanımda, açlıktan nefesi kokan şu yazarlarınızın, ressamlarınızın sözünü etmeyin. Ne halt etmeye benim evimi tablolarında rezil ederler, diye çıkıştı.

Joseph Lebas:

- Kötü mü? Birkaç metre daha çok mal satarız, diye konuştu. Bu görüş, sanatı ve düşünceyi ticaret mahkemesinde bir kez daha hüküm giymekten kurtaramadı. Bu sözler Augustine'e,pek iyi kestireceğiniz gibi, büyük bir umut vermedi; geceyi aşk düşlemleri içinde geçirdi. Gündüzün olup bitenler bir düş gibi geliyordu ona; bütün bunları aklında yeniden canlandırmaktan zevk duyuyordu. Onunki gibi yalın ve ürkek bir yüreği oyalayacak olan korkuya, umuda, vicdan acılarına, bütün bu duygu çırpınışlarına alıştı. Bu iç karartıcı evde ne büyük bir boşluk, ruhunda ne tükenmez bir hazine vardı.Tanınmış bir adamın karısı olmak, onun ününü paylaşmak... Bu düşünce, böyle bir ailede yetişmiş bir kızın yüreğinde ne büyük yıkımlar yapmaz, şimdiye dek sıradan bir yöntemle yetişmiş olmakla birlikte kibar yaşamı özleyen bir gençte ne umutlar yaratmazdı ki? Bu hapisaneye bir güneş ışığı vurmuştu. Âşık oluverdi Augustine. Duyguları öyle okşandı ki, hiçbir şey hesaplamadan, kendisini koyuverdi. On sekizinde ve seven bir kızın gözüyle dünya ne kadar da pembe görülür! Seven bir kadınla, düşlem gücü geniş bir erkeğin birleşmesinden doğacak sert çarpışmaları önceden sezmeyen Augustine, ressamın mutluluğunu yaratmak için çağrıldığını sandı. Onun için şimdiki durum neyse gelecek de o oldu.

Ertesi gün Salon'dan döndüklerinde, annesiyle babasının yüzlerinin asık oluşu canlarının sıkıldığını anlatıyordu. Ressam, her iki tabloyu da kaldırmıştı; sonra da Madam Guillaume kaşmir şalını yitirmişti. Augustine, kendisi Salon'u gezdikten sonra tabloların ortadan kaldırıldığını görmekle, kadınların, içgüdüleriyle bile, her zaman değer verdikleri bu duygu inceliğini anlamış oldu. Kendisinin orada bulunduğundan haberi olmayan saf sevgilisinin görünmesini bekleyen Théodore'un -ünlü Augustine'in gönlünü çelen adamın adı böyleydi- Top Oynayan Kedi Mağazası tezgâhtarlarının, üstüne su döktükleri sabah, iki âşık Salon sahnesinden beri dördüncü seferdir ki birbirlerini görüyorlardı. Guillaume'un evindeki yönetimin, sanatçının coşkun yaratılışına karşı koyduğu engeller, Augustine'e karşı beslediği aşka anlaşılması kolay bir yeğinlik veriyordu. Madam Guillaume'la, Matmazel Virginie gibi iki kadının arasında, tezgâhta oturan genç kıza nasıl yaklaşır, annesi kendisini hiç bırakmayan bir kızla nasıl mektuplaşabilirdi? Bütün âşıklar gibi, her şeyden kendisine bir felaket payı çıkarmakta becerikli olan Théodore'a göre, tezgâhtarlar içinde kendisine rakip olan biri vardı, üstelik de herkes onun çıkarına çalışıyordu. Kimi zaman kendisini gözetleyen bu kişilerin gözünden kurtuluyordu ama o zaman da ya madam Guillaume'un, ya yaşlı tüccarın

sert bakışları karşısında başarısızlığa uğradığını görüyordu. Her yerde engeller, her yerde umutsuzluk! Genç ressam öylesine seviyordu ki, mahpuslarda ve âşıklarda görülen, vahşi bir özgürlük gereksinmesiyle ya da aşk ateşiyle tutuşan aklın son çabası denebilecek, o her sorunu çözen çareleri araştırıp bulmasına, sevgisi engel oluyordu. O zaman Théodore, sanki hızla gitmek ona işin kolayını bulduracakmış gibi, mahallede durmadan dolaşıyordu. Düşlemine iyice işkence ettikten sonra, sonunda şiş yanaklı hizmetçi kızı büyük bir para karşılığında elde etmenin yolunu buldu. Mösyo Guillaume'la Théodore'un birbirlerini enine boyuna inceledikleri o ters raslantı sabahından sonra geçen on beş günde, uzaktan uzağa birkaç mektup alınıp verildi. Bu arada, pazar günü belirli bir saatte, Saint-Leu'de âyin yapılırken ikindi duasında buluşmayı kararlaştırdılar. Augustine sevgili Théodore'una, akrabalarının ve aile dostlarının listesini yollamıştı; delikanlı bu akrabalardan aklı fikri hep parada, ticarette olan ve gerçek sevgiyi bile çok çirkin bir şey, tuhaf bir alışveriş sayan birine yakınlaşıp sevgisiyle ilgilenmesini sağlama yollarını aramaya çalıştı. Hoş, Top Oynayan Kedi'deki geleneklerde hiçbir şey de değişmedi ya. Augustine'in dalgınlaşmasına, evin bütün kurallarına boyun eğmekle birlikte, gidip bir saksı çiçekle işaret koymak için odasına çıkmasına, göğüs geçirmesine ve dalıp dalıp gitmesine karşın hiç kimse, annesi bile, işin farkında olmadı. Şiirle lekelenmiş bir düşüncenin, içindeki insanlarla ve eşyayla karşıtlık oluşturduğu bu evde, kim olursa olsun dilediği bir harekette bulunsun ya da bir şeye baksın da görülmesin, bin bir anlam verilmesin... bu olanaksızdı; işte böyle bir evin ruhunu bilen kimseler, bu duruma şaşacaklardır. Ama bundan doğal bir şey olamaz: Paris piyasalarının fırtınalı denizinde Top Oynayan Kedi bayrağı altında yol alan bu sessiz sedasız gemi, düzenli oluşundan ötürü sayılıdiyebileceğimiz bir fırtınaya tutulmuştu. On beş günden beri, geminin adamlarından beş kişi, Madam Guillaume, Matmazel Virginie bilanço hazırlamak için büyük bir çaba gösteriyorlardı. Bütün denkler yerlerinden oynatılıyor, geri kalan parçanın gerçek değerini anlamak için toplar ölçülüyordu. Kumaşın hangi tarihte satın alındığını bilmek için pakete takılmış kâğıtlar dikkatle inceleniyor, o günkü fiyat saptanıyordu. Hiç oturmayan Mösyö Guillaume, elinde metre, kulağının arkasında kalem, manevraya komuta eden bir gemi süvarisine benziyordu. Aşağıdaki mağazanın ambarlarının derinliğini güzelce görebilmek için açılmış küçük bir pencereden geçerek gelen sert sesi, bilmecelerle anlatılan, ticarete özgü şu acayip terimleri kulaklara dek getiriyordu:

"H-N-Z'den ne kadar? - Kalmadı. - Q-X.'den ne kalmış? - İki metre. -Fiyatı? - Beş, beş, üç. - Üç A'ya bütün J İ'leri, bütün M-P'leri, V-D-Ş-O'dan geri kalanı götürün." Ancak kendilerinden olan bir şaire karşı duydukla hayranlığı sürdürmek için duygusal insanların birbirlerine okuyacakları günümüz şiirlerinin dizeleri kadar anlaşılan, bunlara benzer bin bir cümle fısıldanır dururdu. Akşam, Guillaume, karısı ve tezgâhtarlarıyla bir odaya çekilir, hesabı kapar, yeniden yazar, borçlarını henüz ödemeyenlere mektup yazar ve fatura düzenlerdi. Üçü bu büyük işi hazırlarlar, sonuç dört köşe bir büyük yazı kâğıdını kaplar; ne kadar para, ne kadar eşya, ne kadar poliçe, ne kadar senet olduğunu, kimseye bir metelik borç olmayıp, yüz ya da iki yüz bin frank alacak olduğunu, ana paranın arttığını; çiftliklerin, evlerin, gelirin çoğalmakta, düzeltilmekte ya da iki katına çıkmış olduğunu Guillaume kuruluşuna gösterirdi. Bu sonuçtan sonra, eskisinden daha ateşli olarak para istiflemeye koyulurlar, kendi kendilerine, "Neye yarıyor?" diye sormak bu çalışkan karıncaların akıllarına bile gelmezdi. Her yıl yinelenen bu gürültü patırtı sayesinde, mutlu Augustine, kendisini gözetleyenlerin gözlerinden uzak kalıyordu.

Sonunda, bir salı akşamı bilanço tamamlandı. Sıfırlar aktif toplamın sayılarını iyice kabarttığı için, Guillaume bütün yıl yemek sonunda verdiği ciddi yönergeden vazgeçti. Kurnaz kazmirci ellerini uğuşturdu, tezgâhtarlara yemek masasında kalma izni çıktı. Evde yapılmış likörü henüz bitirmişlerdi ki, bir araba sesi işitildi. Aile halkı Variété Tiyatrosu'ndaki Cendrillon oyununu görmeye giderken, sondan iki tezgâhtara altışar frank para ve gece yarısı dönmüş olmaları koşuluyla istedikleri yere gitme izni verildi.

Bu hovardalığa karşın, pazar sabahı, yaşlı kumaş tüccarı saat altıda traş oldu, her giyinişinde içini hoşnutlukla dolduran, pırıl pırıl kahverengi elbisesini sırtına geçirdi, ipek geniş pantalonun sanki bir kulağa benzeyen kısmına altın tokalar taktı; sonra, yediye doğru, herkesin uyuduğu bu saatlerde, birinci kattaki mağazaya bitişik küçük çalışma odasına gitti. Buraya ışık, kalın demir parmaklıklar geçirilmiş bir pencereden giriyordu; pencere, kapkara

duvarlarla çevrili, daha çok bir kuyuya benzeyen dört köşe bir avluya bakardı. Pek iyi tanıdığı, sacla örtülü pencere kapaklarını ve camların bir kısmını, oluklarından kendi elleriyle kaldırıp açtı. Avlunun buz gibi soğuk havası, yazı odalarına özgü bir kokuyla dolu odanın sıcak havasını serinletti. Oturmadı, elini maroken geçirilmiş, ilk renginin ne olduğu belli olmayan hasır koltuğun pis koluna dayamıştı, otursam mı oturmasam mı diye duraksar gibiydi. Sevecen bir tavırla çifte çekmeceli büyük masaya baktı, kendi oturduğu yerin karşısında, karısının oturduğu yer vardı; burası duvarın içinde açılmış küçük bir kemerden oluşturulmuştu. Numaralı kartonlara, sicimlere, araç gereçlere, kumaşlara marka vurmak için kullanılan demirlere, kasaya, nereden geldiğini hatırlayamadığı birçok eşyaya uzun uzun baktı; kendisini Mösyö Chevrel'in canlanan hayâli önünde görür gibi oldu. Tabureyi ileriye doğru itti; bu, bir zamanlar merhum patronunun karşısında üzerine oturduğu, üstü siyah deriyle kaplı, ötesinden berisinden kıllar fırlamış, ama henüz dağılmamış bir tabureydi. Onu, öncelinin koyduğu yere elleri titreyerek götürüp koydu. Sonra da anlatılması güç bir heyecanla, bir ucu Joseph Lebas'nın yatağının baş ucunda bulunan çıngırağın ipin çekti. Duraksamasını gideren bu çıngırak sesinden sonra, kuşkusuz anıların yükü altında bunalan yaşlı adam, kendisine gösterilen üç dört poliçeyi eline aldı; bakıyordu, ama göremiyordu; bu sırada Joseph Lebas karşısına dikiliverdi. Guillaume tabureyi göstererek:

- Şuraya oturun dedi.

Yaşlı kumaşçıbaşı tezgâhtarını hiçbir zaman karşısına oturtmadığı için Joseph Lebas'nın yüreği oynadı.

Guillaume:

- Bu poliçeler için ne düşünüyorsunuz? diyesordu. - Onları ödemeyecekler.

- Ödemeyecekler mi?

- Evet, önceki gün Etienne ve Kumpanyası'nın ödemeleri altın olarak yaptıklarını öğrendim.

Kazmirci:

- Yok canım... diye bağırdı, demek ki herifler sallantıda. Neyse başka şeylerden söz edelim, Joseph; bilanço bitti, değil mi?

- Evet efendim, kazanç payı şimdiye dek elde ettiklerimizin en yüklülerinden.

- Şu yeni sözcükleri kullanmayın. Temettü deyin. Joseph biliyorsunuz bu sonucu biraz da size borçluyuz, öyle değil mi oğlum? İşte bunun için şimdiden sonra artık ücretle çalışmanızı uygun bulmuyorum. Madam Guillaume bana, size de kazançtan pay çıkarma düşüncesini verdi. Ne dersin Joseph? Guillaume ve Lebas, bu sözcüklerle güzel bir ortaklık adı olur değil mi? İmzayı büyütmek için "Ve Kumpanyası"nı da ekleyebiliriz.

Joseph Lebas'nın gözleri yaşardı, belli etmemeye çalıştı. - Ah Mösyö Guillaume, bu kadar iyiliğe nasıl layık olabilirim? Ben yalnızca görevimi yapıyorum. Zavallı bir yetimle ilgilenmeniz bile benim için ne büyük bir nimet…

Sağ koluyla sol kolunun yen ağzını fırçalıyor ve yaşlı adama bakmayı göze alamıyordu; yaşlı adamsa, eskiden kendisinin olduğu gibi şimdi de bu kendi halinde delikanlının aklına gelenleri tam söyleyebilmesi için, ne olursa olsun yüreklendirilmeye gereksinimi olduğunu düşünerek gülüyordu.

- Bununla birlikte, diye söze başladı Virginie'nin babası, bu lûtfa da pek lâyık değilsiniz Joseph. Benim size güvendiğim kadar, siz bana güvenmiyorsunuz. (Tezgâhtar birden başını kaldırdı.) Siz kasada ne var ne yok, biliyorsunuz. İki yıldır hemen bütün işleri size açtım. Sizi fabrikada dolaştırdım. Kısaca, sizden gizli hiçbir şeyim yok. Ya siz? Birine gönül verdiniz, ama bir sözcük bile çıtlatmadınız. (Joseph Lebas kızardı.) Bak hele, benim gib

yaşlı bir tilkiyi kandırmak? Beni, Lecocq'un iflâsını önceden sezen beni ha!

Joseph, kendisine dikkatli dikkatli bakan patrona aynı dikkatle bakarak : - Efendim, nasıl? Benim kimi sevdiğim biliyor musunuz? Saygın ve kurnaz tüccar, Joseph'in kulağını çekerek: - Seni çapkın seni, ben her şeyi biliyorum, ama seni suçlu bulmuyorum, ben de senin gibi yapmıştım.

- Onu bana verecek misiniz?

- Evet, elli bin ekü de birlikte. Bir o kadar da sana vereceğim, yeni bir adla ve yeni bir anaparayla birlikte çalışacağız. Yaşlı tüccar ayağa kalkıp, elini kolunu sallayarak,- oğul, daha ne işler yapacağız ne işler, dedi. Görüyorsun ya damadım, dünyada varsa yoksa bir ticaret var. Ticarette zevk mi olurmuş diyenler budalalardır. İşlerin içine dalmak, piyasaya egemen olmayı bilmek, oyunda olduğu gibi, Etienneler ve Kumpanyası iflas ediyor mu diye merakla beklemek, bizim kumaşımızı giymiş Krallık muhafız alayının geçişini görmek, doğallıkla iyi niyetle komşunun ayağına çelme takmak, başkalarından daha ucuza yapmak, girişilen bir işi izlemek, öyle bir iş ki başlar, büyür, sallanır ve sonunda başarılı olur. Yanlış yola sapmamak için ticarethanelerin bütün işlerini tıpkı bir güvenlik bakanı gibi yakından tanımak; fırtınalar karşısında dimdik durmak, iletişim kurarak fabrika bulunan kentlerde dost edinmek sürekli bir kumar değil mi, ha Joseph? İşte yaşamak dediğin de bu zaten! Ben de Yaşlı Chevrel gibi bu hay huy içinde ölüp gideceğim; ama keyfime bakarak öleceğim.

Guillaume baba ateşli ateşli nutuk atarken, sıcak göz yaşları döken tezgâhtarının yüzüne hemen hiç bakmamıştı.

- Ne oluyorsun Joseph, neyin var evladım?

- Ah, mösyö Guillaume, onu o kadar seviyorum ki, yüreğime bir şeyler oluyor gibi geliyor bana.

Ona acıyan tüccar:

- Dur oğlum, dur, aklına ve düşlemine getiremiyeceğin kadar mutlusun. Hay budala hay! O seni seviyor. Bunu biliyorum ben! Tezgâhtarına bakarak küçük yeşil gözlerini kırptı.

Joseph Lebas coşarak:

- Matmazel Augustine, Matmazel Augustine! diye bağırdı. Odadan dışarı fırlamak üzereyken, demir gibi bir kolun kendisini

durdurduğunu duyumsadı; afallayan patronu sert bir hareketle onu karşısına çekti.

- Bu işin Augustine'le ilgisi ne? diye soran Guillaume'un sesi zavallı Joseph Lebas'yı olduğu yerde donduruverdi.

- O değil mi?.. Benim sevdiğim o... diye kekeledi tezgâhtar... Yanlış kapı çaldığını anlayarak bozulan Guillaume, kendisini toparladı, düştüğü garip duruma bir umar bulmak için sivri kafasını elleri arasına aldı. Joseph Lebas da, utanmış ve umutsuz, dikildi kaldı.

Tüccar, soğuk bir ciddilikle:

- Joseph, diye söze başladı, size Virginie'den söz ediyordum. Bilirim, ısmarlama aşk olmaz; sizi ser verir sır vermez bir kimse olarak tanıyorum, söylediklerimizi unutalım. Augustine'i kesinlikle Virginie'den önce evlendirmeyeceğim. Kazanç payınız yüzde on olacak.

Aşkın büyük bir gözüpeklikve konuşkanlık verdiği tezgâhtar, ellerini kavuşturup sözebaşladı, bir çeyrek saat kadar Guillaume'a öyle ateşli ve içli sözler söyledi ki, durum değişti. Bir ticaret işi söz konusu olsaydı, yaşlı tüccar

karar vermek için önceden hazırlanmış yöntemlere başvuracaktı. Ama, kendi kendisineeşi benzeri bulunmaz dediği böyle bir olay karşısında, ticaret alanından binlerce mil uzakta olduğu için, duygular denizinde pusulasız, kararsız sallandı durdu. Kendisinde doğuştan olan iyilik duygusuna uyarak, biraz da aklına geldiği gibi konuştu.

- Halt etme Joseph, iki kızımın arasında on yaş fark olduğunu biliyorsun? Matmazel Chevrel güzel değildi, hoş benden bir yakınması da yoktur. Sen de benim gibi yap. Ağlama, aptallığın gereği var mı? Dileğin ne? Hele bir bakalım, işleryoluna girer belki. Tanrı büyüktür. Biz erkekler karılarımıza karşı her zaman bağlı, güvenilir bir adam örneği olamayız. Dediğimi anlıyor musun? Madam Guillaume dindar bir kadındır. Sonra... Neyse, aldırma; oğlum, bu sabah âyinegiderken kolunu Augustine'e ver.

Guillaume bu cümleleri biraz da gelişigüzel söyleyivermişti. Sözün böyle bitişi, âşık tezgâhtarı pek sevindirdi: ilerde kayınbabası olacak adamın elini sıkıp, anlaştıklarını gösteren bir tavırla ona işlerin çok iyi bir yola konacağını söyledikten sonra, daha sigara dumanıyla dolu odadan çıkarken, Matmazel Virginie'yi arkadaşlarından biriyle başgöz etmeyi düşünmeye başlamıştıbile.

- Bu işe Madam Guillaume acaba ne der?

Yalnız kalınca, bu düşünce iyi yürekli tüccarı eni konu rahatsız etti. Madam Guillaume'la Virginie, yemek sırasında nasıl davranacağını kestiremeyen Joseph Lebas'ya alaylı bir biçimde baktılar; kumaşçı uğradığı düşlem kırıklığından onlara şimdilik söz etmek istememişti; tezgâhtar, utangaçlığıyla kaynanasının dostluğunu kazandı. Bayan patron keyiflendikçe keyiflendi ve MösyöGuillaume'a gülümseyerek baktı; böyle sıradan ailelerde kırk yılda bir görülen şakalar yaptı. Virginie'nin boyunun Joseph'in boyuna denk olduğu konusunu ortaya attı, onlara "Haydi boyunuzu ölçüşün," dedi. Bir hazırlığı gösteren bu saçma sapan sözlere, aile reisinin yüzü asıldı; ve görünüşe de öyle büyük birönem verdi ki Augustine'e, Saint-Leu'ye giderken birinci tezgâhtarın koluna girmesini buyurdu. Madam Guillaume bu erkeklere özgü inceliğe hayran, doğru bulduğunu anlatan bir baş işaretiyle kocasına duyduğu beğenci ve saygıyı anlatmış oldu. Alay, komşularında hiçbir yanlış düşünce uyandırmayacak bir düzenle evden çıktı.

Tezgâhtar titrek bir sesle:

- Ne dersiniz Matmazel Augustine, dedi, örneğin Mösyü Guillaume kadar saygın bir tüccarın hanımı, anneniz gibi yapmayıp da daha iyi eğlenemez mi; elmaslar takıp,arabalara binip gezemez mi? Oh, ben evlenecek olsaydım, her şeyden önce, bütün güçlüklere katlanır, karımı mutlu görmek isterdim. Tezgâh başına oturtmazdım. Farkında mısınız bilmem, kumaşçılıkta kadınlar artık eskisi kadar gerekli değil. Bununla birlikte Mösyö Guillaume böyle davranmakta haklıdır; eşi öyle istemiştir. Ama bir kadın da boş durmamak için muhasebe işlerine, yazışmaya,perakende satışa, siparişlere, ev işlerine yardım etmeli; fazlası fazla. Ben olsam, saat yedide dükkân kapandıktan sonra gönlümü eğlendirmeye bakardım; tiyatroya gider, insan içine girerdim. Ama siz beni dinlemiyorsunuz.

- Dinlemez olur muyum Mösyö Joseph, dinliyorum. Resim konusunda ne düşünüyorsunuz? Güzel bir sanat değil mi?

- Evet, Mösyö Lourdois adında bir usta bina boyacısı tanıyorum, bir hayli dünyalığı var.

Ev halkı böyle konuşa konuşa Saint-Leu kilisesine vardı. Buraya gelince egemenlik Madam Guillaume'a geçti. O da, ilk kez olarak Augustine'i kendi yanına aldı. Virginie de Lebas'nın yanındaki dördüncü iskemleye oturdu. Vaaz sürerken direğin arkasında, ayakta Meryem Ana'ya yanık yanık dualar eden Thédore'la Augustine'in işleri tıkırındaydı. Fakat tam papaz duayı kesip de şarap kadehini kaldırdığı sırada, Madam Guillaume, biraz geç olmakla birlikte, kızı Augustine'in dua kitabını ters tuttuğunu fark etmez mi? Hemen örtüsünü kaldırıp onu bir güzel

paylamaya hazırlanırken okumasını keserek kızının gözlerinin dalıp gittiği yöne bakmaya başladı. Şık giyinişiyle mahalle tüccarından çok izinli bir süvari yüzbaşısını andıran genç sanatçıyı gözlüğünün yardımıyla gördü. Hem bilgisiz, hem de akıllı ve tedbirli geçinen bir kimse olduğu için, tehlikesi gözüne dağ gibi görünen, açığa vurulmamış bir sevginin Augustine'in kalbinde yer bulduğunu anlayınca, kızlarını pek iyiyetiştirmiş olmakla öğünenmadam Guillaume'un düştüğü dehşetli durumu düşünebilmek zordur. Kızı yüreğine dek kangren olmuş gibi geldi ona. Öfkeden tir tir titreyerek, kızına alçaksesle:

- Kitabı doğru tutun bakayım matmazel, dedi. Suçu ortaya çıkaran dua kitabını sertçe elinden çekti aldı, harfleri doğru dürüst okunacak biçimde çevirdi.

- Gözlerinizi dualardan başka bir yere kaldırayım demeyin, sonra karışmam ha. Âyin bitince babanızla benim size söyleyecek sözlerimiz var, sizinle konuşacağız.

Augustinecik bu sözlerle yıldırım çarpmışa döndü. Bayılıyorum sandı ama bir yandan duyduğu acı, bir yandan da kilisede bir rezalet çıkarma korkusuylabitkin olmasına karşın, çektiklerini gizlemeyi başardı. Bununla birlikte dua kitabının titreyişini, çevirdiği her sayfanın üstüne gözyaşlarının düşüşünü görerek ruhunun acıklı durumunu anlamak kolaydı. Sanatçı, kendisine bakan Madam Guillaume'un ateş püsküren gözlerinde aşklarının düştüğü tehlikey gördü ve her şeyi yapmaya karar vermiş bir halde, öfkeyle dışarı çıktı.

Eve döndüklerinde Madam Guillaume, kızına:

- Odanıza gidin matmazel dedi; sizi çağırtırız; odadan dışarı çıkmaya da kalkışmayın sakın.

Karı kocanın kurduğu meclis, pek gizli oldu. Önce dışarı hiçbir şey sızmadı. Ama, birçok tatlı düşlemlerle kızkardeşini yüreklendiren Virginie, bir iki cümlecikkapmak için, tartışmanın yapıldığı annesinin yatak odasının kapısına yanaşacak kadar büyük bir gözüpeklik gösterdi. Üçüncü kattan ikinciye ilk gidişinde, babasının:

- Madam, kızınızı öldürmek mi istiyorsunuz? diye bağıran sesini işitti. Virginie dertli kardeşine:

- Yavrucuğum, babam senin tarafını tutuyor! dedi. Saf kızcağız:

- Peki ama Théodore'a ne yapmayı düşünüyorlar? diye sordu. Meraklı Virginie yeniden aşağıya indi; bu kez, daha uzun kaldı: Lebas'nın

Augustine'i sevdiğini öğrendi. Her zaman pek sessiz olan bir evin, böyle unutulamayacak bir günde, cehenneme dönmesi yazgıda varmış. Mösyö Guillaume, Augustine'in bir yabancıyı sevdiğini söyleyerek Lebas'nın umutlarını yıktı. Arkadaşına Matmazel Virginie'yi babasından istemesini söyleyen Lebas, oemellerinin alt üst oluşunu gördü; kendisini Joseph'in nerdeyse reddetmiş olmasınapek üzülen Virginie, baş ağrılarına tutuldu. Madam ve Mösyö Guillaume'un birbirlerine söyledikleri ve yaşamlarında üçüncü kezdir ki ayrı ayrı düşüncelerde olduklarını gösteren sözlerin aralarına soktuğu hırgür, yeğin bir biçimde patlak verdi. Sonunda Augustine, öğleden sonra,bet beniz kalmamış, tirtir titreyerek, gözleri kan çanağı gibi bir durumda, yargılanmak üzere anababasının yanına gitti. Yavrucak, sevgilerinin pek kısa olan öyküsünü saf saf anlattı. Kendisini hiç ses çıkarmadan dinleyeceğine söz veren babasının kısa söylevinden güç alarak, anasının babasının karşısında sevgili Théodore de Sommervieux'nun adını söylerken yüreklenip adın soyluluğunu gösteren "de"sünü bile bile vurgulayarak söyledi. Duygularından söz etmenin şimdiye dek bilmediği çekiciliğine kendisini kaptırarak, "Mösyö Sommervieux'yü seviyorum; ona mektuplar yazdım," dedive gözlerinde yaşlarla şunları ekledi:

- Beni başka birine verirseniz, kendi elinizle felaketimi hazırlamış olacaksınız.

Annesi:

- Sen galiba bir ressamın ne demek olduğunu bilmiyorsun Augustine, diye nefretle bağırdı.

Yaşlı baba, susmasını buyuran bir sesle karısına, "Madam Guillaume!" diye çıkıştı; kızına da "Augustine," dedi, "Sanatçılardan çoğunun açlıktan nefesi kokar. Ne mal oldukları savurganlıklarından belli. Rahmetli Mösyö Joseph Vernet'ye, Lekain'e, Noverre'e öte beri satardım. Şu Mösyö Noverre'in, Saint-Georges şövalyesinin ve özellikle Mösyö Phlidor'un babacığına oynadıkları oyunları ah bir bilseydin! Onlar acayip kimselerdir, ben bunu pek iyi biliyorum. Hepsi kırıta kırıta, çıtır pıtır diller dökerler...ve kesinlikle senin mösyö Sumer... Somm...

- Sommervieux, babacığım!

- Peki, peki, Sommervieux olsun! Ve kesinlikle senin Sommervieux'n sana karşı mahkemeden aleyhinde karar aldığım gün Saint-Georges şövalyesinin bana davrandığı kadar da hoş davranmayacak. Kaldı ki, onlar eski zaman soylularıydılar.

- Ama babacığım, Mösyö Théodore soylu; bana zengin olduğunu da yazdı. Devrimden önce, babasına, Sommervieux Şövalyesi diyorlarmış.

Bu sözler üzerine Mösyö Guillaume, korkunç yarısına yani karısına baktı. O ise sözünü geçiremeyen her kadının yaptığı gibi ayağının ucuyla yere vurarak, içe sıkıntı veren bir sessizliği sürdürmekte, dahası, öfkeli bakışlarını Augustine'e çevirmekten bile kaçınmaktaydı; kendi düşüncelerine kulak asmadığı için de böylesine ciddi bir işin bütün sorumluluğunu Mösyö Guillaume'a yükler gibiydi. Bununla birlikte görünüşteki soğukkanlılığına karşın, kocasının ticareti ilgilendirmeyen bir felakete direnmeden boyun eğdiğini görünce, bağırdı:

- Siz, kızlarınıza karşı gerçekten çok zayıf davranıyorsunuz mösyö, ama... Kapıda duran bir arabanın gürültüsü, yaşlı tüccarın korktuğu azarı yarıda bıraktırıverdi. Bir saniye sonra Madam Rogin odadaydı; ev içinde oynanan oyununüç oyuncusuna bakarak, koruyucu bir tavırla:

-Kuzenim, dedi; ben her şeyi biliyorum.

Madam Rogin'in bir kusuru da, Parisli bir noter karısı olarak, her şeyi bildiğini sanmasıydı.

- Her şeyi biliyorum, diye yineledi. Ben, Nuh'un gemisine zeytin dalıyla dönen güvercin gibi geliyorum.

Madam Guillaume'a dönerek, "Bu benzetmeyi Hristiyanlığın Dehâsı'nda (15) okudum; benzetme hoşunuza gidecek kuzenim," diye ekledikten sonra,Augustine'e gülümsedi:

- Şu Sommervieux, bilseniz ne şeker adam! Bu sabah, bana usta elinden çıkmış portremi verdi. En az altı bin frank eder.

Bunları söyledikten sonra, mösyö Guillaume'un koluna hafif hafif vurdu. Yaşlı tüccar o kendine özgü dudak büküşüyle yüzünü ekşitmekten kendini alamadı. Bayan Güvercin:

- Mösyö Sommervieux'yü tanıyorum, diye sözünün arkasını getirdi; o olunca daha çok eğleniyoruz. Çektiğ acıları anlattı; kendisini savunma görevini de bana verdi. Bu sabahtan beri de, Augustine'e delicesine âşık olduğunu biliyorum, istediği de olacak. Ooo... kuzen, öyle reddeder gibi başınızı sallamayın. Şunu bilmiş olun ki baron ünvanını alacak; az önce de imparator, sergide, ona Lejyon donör nişanının şövalye rütbesini verdi. Rogin de noterliğini aldı; işleri ne durumdadır biliyor. Dahası var! Mösyö Sommervieux'nün en az on iki bin frank getiren birçok malı mülkü var. Hem biliyor musunuz, böyle bir adamın kayınbabası bir şeyler olabilir, örneğin bulunduğu ilçenin belediye başkanı falan! Görmediniz mi, imparator Viyana'ya girdi diye mösyö Dupont belediye başkanı olarak saygılarını sunduğu için imparatorluk kontu ve senatör olmuştu ya hani! Ooo, buevlenme olacak. Ben, bu

delikanlıya bayılıyorum. Augustine'e karşı olan davranışı ancak romanlarda görülebilecek bir şey. Hadi şekerim, mutlu olacaksın işte; senin yerinde olmayı her Allah'ın kulu ister. Benim gece çağrılarıma Sommervieux'ye tutulanCarigliano düşesi de geliyor. Bazı kötü dillilerin dediklerine bakılırsa, evime onun hatırı için geliyormuş; benim gibi Chevrelgillerden, yüz yıllık sağlam bir burjuva ailesinden olan bir kimseyi ziyarete gelirse, dünkü düşes sanki şanından olacak da...

Madam Rogin, biraz soluklandıktan sonra:

- Augustine, diye sözünü sürdürdü, portreyi gördüm. Aman Allah'ım ne güzel şey o öyle! İmparatorun portreyi görmek istediğini biliyor musun? Ya genel komutana gülerek, krallar geldiği zaman sarayımda böyle güzel kadınlardan çokça bulunsaydı, Avrupa'yı hep barışiçinde yaşatmayı üzerime alırdım, demesi... Nasıl hoşuna gitti, değil mi?

Fırtınalarla başlayan gün, arkasından durgun ve dingin bir hava getirerek doğaya uyacaktı. Madam Rogir sözlerine öyle bir çekicilik kattı; Mösyö ve Madam Guillaume'un katı yüreklerininöyle duyarlı noktalarına dokundu ki,sonunda zayıf damarlarını buldu ve bundan yararlandı. Bu acayip devirde, ticaretle maliye,büyük senyörlerle akrabalık kurmak için her zamankinden daha çılgınca bir isteğe kapılmıştı; imparatorluk generalleri bu durumdan eni konu yararlandılar. Mösyö Guillaume, özelliklebu acınacak tutkuya içerliyordu. Şu gerçekleri pek beğenirdi; bir kadın mutluluğa ermek için kendi düzeyindeki birerkekle evlenmeliydi, insan er geç gözünün yükseklerde olmasının cezasını görürdü; mutlu olmak için kadın, erkek birbirlerinde sağlam nitelikler bulmalıydı;çünkü aşk, evingürültüsüne patırdısınapek az dayanabilirdi; karı kocadan birinin ötekindendaha çok bir şey bilmesine hiç de gerek yoktu, asıl olan anlaşmaktı; Yunanca konuşan bir kocayla Latince konuşan bir kadın, açlıktan ölmek dokuncasıyla karşı karşıyadırlar. Bu atasözüne benzer sözü kendisi uydurmuştu. Böyle evlilikleri, yün karışık ipliklere benzetirdi; ipek eninde sonunda kesin olarak yünü keserdi. Böyle düşünülür ama, insan oğlu ne heveslere kapılmaz ki... Top Oynayan Kedi'yi yöneten kaptanın tedbirliliği Madam Rogin'in ağız kalabalığı karşısında siliniverdi. Ciddilikten ayrılmayan Madam Guillaume, ilk kez olarak kızının sevgisinde kendi ilkelerinden vazgeçecek nedenler buldu ve adamakıllı bir incelemeden geçirmeye karar verdiği Sommervieux'yü eve almaya razı oldu.

Yaşlı tüccar, Joseph Lebas'yı gidip buldu, durumu ona anlattı. Saat altı buçukta, ressamın da orada bulunuşuyla onur kazanan yemek salonu, olup bitenleri apaçık gösteren cam çatısı altında Mösyö ve Madam Guillaume'u, genç ressamı ve sevimli Augustine'ini, mutluluğunu sabırla bekleyen Lebas'yı, başı artık ağrımayan Matmazel Virginie'yi bir araya toplamıştı. Mösyö ve Madam Guillaume kızlarının yerlerine yerleştiklerini, Top Oynayan Kedi'nin geleceğinin, becerikli ellereverildiğini görür gibi oldular. Yemek sonunda Théodore, bütün bu sevinçleri kendisine borçlu oldukları, eski dükkânın içini betimleyen, şimdiye dek birtürlü göremedikleri o olağanüstü güzel tabloyu armağan edince neşeleri son sınırını buldu. Mösyö Guillaume:

- Buna otuz bin frank verdiler dediniz ha, çok güzel! dedi. Madam Guillaume da:

- İçinde benim dantellerim var da onun için, diye sürdürdü sözü. Lebas:

- Ya şu açılıp serilen kumaşlar, insan neredeyse elle tutacak, diye ekledi. Genç ressam:

- Kumaşlar resimde güzel gidiyor, diye yanıt verdi; eski kumaşların üstünlüğüne erişmek, biz çağdaş ressamlar için ne büyük bir mutluluk.

Guillaume Baba:

- Demek siz kumaşçılığı seviyorsunuz ha, dedi. Verin Allah aşkına şu elinizi dostum. Siz de ticarete değer verdiğinize göre, anlaştık gitti. Ticareti sanki ne diye küçük görürler bilmem ki! Âdem Baba cenneti bir elmaya

sattığınagöre, dünya, ticeretle işe başladı demektir. Hoş, bu pek de âhım şâhım bir alışveriş değil ya!

Herkese bol bol dağıtılan şampanyanın verdiği neşeyle yaşlı tüccar başladı kahkahalar koyvermeye. Genç sanatçının gözlerini bağlayan bağ öyle kalındı ki, ilerde akrabası olacak bu insanları pek sevimli buldu. Alçakgönüllülük gösterip birkaç zarif öyküyle onları eğlendirdi. Herkes ondan hoşlandı. Zengin eşyalarla süslü salon gece ilerledikçe, Guillaume'un dediği gibi, çöle dönünce, Madam Guillaume masadan ocağa, kollu kocamar şamdandan küçük şamdana gidip gelerek acele acele mumları söndürmekteyken, bir iş ya da para söz konusu olunca durumu büyük bir açıklıkla görüveren bizim tüccar, kızı Augustine'i yanına çağırdı; dizlerinin üstüne oturtarak şöyle konuşmaya başladı:

- Sevgili kızım, İstediğine göre, Sommervieux'nle evleneceksin; Mutluluk hazineni istediğin gibi kullanmak senir elinde. Şunu söyleyeyim ki, ben güzel resimler çırpıştırarak kazanılan otuz bin franka kapılmış değilim. Bilirim, haydan gelen huya gider. Akşam bu havai delikanlının, "Paranın yuvarlak olması, çabuk tekerlenip gitmesi içindir," dediğini işitmedin mi sanki! Para savurgan kimseler için yuvarlaksa, para para üstüne koyan tutumlu kişiler için de düzdür. Yavrum, bu hoş çocuk sana arabalar, elmaslar almaktan söz etti değil mi? Parası var, senin için harcar; afiyet şeker olsun! Ben buna karışmam. Ama, sana vereceğime gelince, bin bir zorlukla toplanmış paracıkları har vurup harman savurmanıza kesinlikle razı olamam. Çok harcayan, zengin olamaz. Sana vereceğim yüz bin ekülük drahomayla bütün Paris'i satın alamazsın. Bir gün eline geçecek olan bir kaç yüz bin frankı düşünüp durma boşuboşuna; merak etme, daha çok bekletirim ben seni, çook! Senin ilerde nişanlın olacak delikanlıyı bir köşeye çektim; benim gibi Lecocq'un iflasını yönetmiş bir kimse için bir sanatçıyı, karısının malı ayrı, kendisininki ayrı olarak evlenmeye razı etmek güç olmadı. Sana vermeyi düşündüğü şeyleri sağlam hükümlere bağlamak için ben sözleşmeyi iyice bir gözden geçiririm elbette. Eh, hadi kızım, sanırım ben de büyük baba olacağım! Yakın zamanda torunlarımla uğraşmak isterim; ha, para konusunda ancak benim düşüncemi aldıktan sonra imza atacağına ant iç bakayım; eğer ben vaktinden önce baba Chevrel'e kavuşacak olursam, enişten Lebas'ya akıl danışacağına ant iç. Haydi söz ver bana.

- Peki babacığım, söz veriyorum.

Tatlı bir sesle söylenen bu sözlerden sonra, yaşlı adam, kızını yanaklarından öptü. O akşam, âşıkların hepsi, hemen hemen Mösyö ve Madam Guillaume kadar rahat uyudular. Bu unutulması olanaksız pazardan birkaç ay sonra, Saint-Leu kilisesinin büyük mihrabı birbirinden farklı iki nikâha tanık oldu. Augustine'le Thédore, mutluluğur parıltıları içinde, gözleri aşkla dolu, arkalarında çok şık giysilerle oraya geldiler. Kendilerini seçkin bir kalabalık beklemekteydi. Yanında annesi babası, güzel bir kira arabasıyla gelen Virginie'nin giyimi pek yalındı; bu tablonun güzelliğini arttırmak için gereken bir gölge gibi, babasının koluna yaslanmış, kız kardeşinin ardından gidiyordu. Mösyö Guillaume Virginie'nin nikâhının Augustine'den önce kıyılması için çok uğraştı, ama kilisedeki papazların büyüğünün de küçüğünün de iki gelinden en şık giyinmiş olanıyla ilgilendiğini görerek üzüldü. Yaşlı tüccar komşularından kimilerinin, en sağlam olarak Virginie evleniyor, hem de mahalleye bağlı kalıyor diye Virginie'nin sağduyusunu beğendiklerini; öte yandan da bir sanatçıya, bir soylu kişiye varan Augustine'i kıskandıkları için de, arkasından acı sözler söylediklerini duydu. Bir tür korku duyuyorlarmış gibi şunu da eklemeyi unutmadılar: Guillaumelar toplumsal konum ve ün hırsına kapılmış olsalardı, kumaşçılıktan hayır kalmazdı. Yaşlı bir yelpaze tüccarının, "Bu savurgan herif kumaş dükkânının altından girip üstünden çıkacak," dediğini işiten Guillaume Baba, evlenme sözleşmesini yaptırırken gösterdiği akıllılıktan ötürü kendi kendini içinden kutladı. Gece, parlak bir balo verildi. Mösyö ve Madam Guillaume, anısı şimdiki kuşağın belleğinden ancak yeni yeni silinmeye başlayan, yiyeceğ içeceği pek bol bir akşam yemeğinden sonra da düğünün olduğu Colombier Sokağındaki evlerinde kaldılar; Mösyö ve Madam Lebas, Top Oynayan Kedi gemisini yönetmek için Saint-Denis Sokağındaki eski eve, bir kira arabasıyla döndüler. Mutluluktan sarhoş olan sanatçı, arabada, sevgili Augustine'ini kolları arasına aldı; Trois-Fréres Sokağı'na vardıklarında, onu kaçırırcasına, güzel sanatların bir kat daha güzelleştirdiği bir apartmana alıp götürdü.

Bu genç aile, Théodore'daki aşk ateşiyle, şöyle böyle bir yılı göz açıp kapayıncaya kadar, altında yaşadıkları göğün lacivertliğini en ufak bir bulutun gölgelemesine fırsat vermeden geçirmişti. Yaşam, bu iki âşığa hiç de ağır gelmiyordu. Théodore, her günü bin bir türlü zevkle süslemesini biliyor, kendisini tutku coşkunluklarına kaptırmaktan, sonra da dinlenmenin tatlı gevşekliğine bırakmaktan derin bir zevk duyuyordu. Bunlar öyle dinlenmelerdir ki, ruhlarımız mutluluk duygusunun en yüksek noktasına çıkar ve orada artık madde birleşmesi dediğimiz şeyi unutur. Düşünemeyen mutlu Augustine, mutluluğun bu inişli çıkışlı gidişini olduğu gibi kabul etmişti: Evlenmedeki yasal ve kutsal sevgiye kendisini tümüyle vermekte ileri gittiğine aklı yatmıyordu henüz. Basit ve saf ruhlu Augustin, ne nazlı nazlı reddetmeyi, ne de yüksek sosyetede yetişmiş bir genç kız gibi yerinde isteklerle kocasina her dediğini yaptırmasını biliyordu. Geleceği hesaplayamayacak kadar âşıktı; bir gün bu tatlı yaşam biter mi diye düşünmek aklının ucundan bile geçmiyordu. Kocasına bitip tükenmeyen bir zevk kaynağı olmaktan mutlu olan Augustine'e, bağlılığı ve uysallığı nasıl sonsuz bir çekicilik veriyorsa, hiç sönmeyecek bir aşkın da, kendisi için bütün süslerin en güzeli olacağını sanıyordu. Aşk mutluluğuyla pek alımlı olmuştu; güzelliği ona gurur aşıladı ve onda Sommervieux gibi heyecanlandırılması çok kolay bir erkeğe her zaman baş eğdirebileceği düşüncesini yarattı. Kadınlığının kendisine öğrettikleri, işte böyle yalnızca aşk üzerineydi. Saint-Denis Sokağı'nda, sonsuz bir mutlulukla, dünyadan habersiz yaşayan bir genç kız olarak kaldı; içinde yaşadığı dünyanın geleneklerini, eğitimini, gidişatını öğrensem diye düşünmedi. Söylediği sözler yalnızca aşk sözleri olduğu için bunlarda bir zekâ inceliği, bir ifade zarifliği gösterebiliyordu. Ama aşk anlarında - kadının aslı aşktır denebileceğine göre - o da bütün kadınlar gibi aynı dili konuşurdu. Olur ya, Augustine ne zaman Théodore'unkine uymayan bir düşünce ortaya atsa, bir yabancının yaptığı ve düzeltilmezse, sonunda insana bıkkınlık veren ilk yanlışlara nasıl gülersek, genç sanatçı da buna öyle gülerdi. Bu güzel ama çabuk geçen yıl sona ererken, böylesine sevmesine karşın Sommervieux bir sabah kendi kendine, "Artık çalışmalarıma, eski alışkanlıklarıma geri dönmeliyim," dedi. Karısı da zaten gebeydi. Arkadaşlarıyla yeniden buluştu. Yılın sıkıntılarla geçen günlerinde, genç kadının ilk kez bir çocuğu emzirmesi de vardı; hevesle çalıştı; kimi zaman da, uzak kaldığı sosyetede kendisine eğlenceler aradı. En isteyerek gittiği ev Düşes de Carigliano'nun eviydi; bu kadın ne yapıp yapıp ünlü sanatçıyı evine çekmişti. Augustine iyileşip de, bir anneyi dünya zevklerinden alıkoyan sürekli özeni oğluna göstermesine artık gerek kalmayınca, Théodore, beğenilen ve istek uyandıran güzel bir kadınla göründüğümüzde toplumunbize verdiği gururumuzun okşanmasından doğan sevinci tatmak istedi. Kocasının ününden gelen şanı çevreye göstere göstere Salonlarda dolaşmak, öteki kadınların kendisini kıskandıklarını görmek, Augustine için yepyeni ve tükenmez bir zevk oldu. Ama bu aile mutluluğunun saçacağı son parıltıydı. Augustine, bütün çabalarına karşın bilgisizliğini, dilinin konuşmadaki yetersizliğini ve düşüncelerinin darlığını belli etmekle, her şeyden önce kocasının gururunu yaralamış oldu. Aşağı yukarı iki buçuk yıl içinde aşk coşkularıyla yola getirilmiş olan Sommervieux'nün huyları, karısının ona pek söz geçiremeyişinden gelen bir sessizlikle, bir zaman için doğal akışından sapmış olan isteklerine ve alışkanlıklarına yeniden kavuştu. Şiirin, resmin ve düşlemle ilgili tatlı zevklerin yüksek ruhlar üzerinde, aradan zaman geçse bile kaybolmayan hakları vardır. Yüksek bir ruhun bu gereksinmeleri, iki yıl boyunca, Théodore'da doyurulmamış değildi, dahası, yeni yeni besinlerle beslenmişti. Sanatçı, aşk dünyasını dolaşıp, bir çocuk gibi büyük bir hırsla artık ellerine sığmayacağına dikkat bile etmeden ne kadar gül ve peygamber çiçeği varsa hepsini topladıktan sonra, durum değişiverdi. Ressam, karısına en güzel kompozisyonlarının taslağını gösterdiğinde, Guillaume Baba da olsa öyle söyler ya, Augustine "Aman ne güzel!" derdi. Bu soğuk beğence, bilgili bir duygudan çok sevginin verdiği inançtan geliyordu. Augustine için bir bakış, en güzel bir tablodan daha değerliydi. Onun tanıdığı en yüksek duygular, yürekle ilgili duygulardı. Sonunda açıkça görülen şu acı gerçeği, Théodore, görmezden gelemedi: Karısı şiirden hiç zevk almıyordu, kendisinin içinde yaşadığı dünya başkaydı, onunki başka; heveslerinde, aklına eseni yapmak istemelerinde Théodore'a uymuyordu; gülmüyordu, o gülse de; dertlenmiyordu, o dertlense de; o başı göklerde dolaşırken Augustine şu maddesel dünyada geziniyordu. Düşüncesinin en tatlı iç döküşlerini sürekligörmezden gelmek ve sihirli bir gücün kendisini yaratmaya zorladığı düşlemleri öldürmek zorunda kalan, en içten duygularla başka birine bağlanmış olan bir insanın her gün yeniden doğan acılarına değer vermeyi, basit ruhlu kimseler bilemezler. Ona çok acı geliyordu bu işkence; üstelik de eşine karşı beslediği duygu birbirlerinden hiçbir

şey saklamamayı, neler düşündüklerini, neler duyduklarını birbirlerine açmayı buyurmaktaydı. Doğanın isteklerini anlamazlıktan gelen, cezasını görür: O da, kuşkusuz,bir tür toplumsal huy demek olan zorunluk gibi bağışlamak nedir bilmez. Sommervieux atölyesinin sessizliğine, dinginliğine sığındı; "Belki de, sanatçılarla bir arada yaşamak karımın bilgisini arttırır," diyor ve karısındaki, bazı yüksek ruhlu kimselerin herkeste doğuştan var olduğuna inandıkları, uyuşup kalmış üstün zekâ tohumlarının açılıp gelişeceğini umuyordu. Ama, sanatçıların konuşmalarından, dine gerçekten bağlı olan Augustine'in içine bir ürküntü geliyordu. Daha Théodore'un arkadaşlarına verdiği ilk akşam yemeğinde,genç bir ressamın yapılan şakayı dine karşı herhangi bir saygısızlık saydıramayacak, ama kendisinin kavrayamadığı çocukça bir edayla:

- Peki ama madam, sizin cennetiniz Raffaello'nun "İsa'nın Görünüşü" adlı tablosundan daha mı güzel sanki? Had canım siz de! Ben onu bile seyretmekten usandım, dediğini duymuştu.

Augustine bu sanatçılar toplantısında kimsenin gözünden kaçmayan bir güvensizlik havası yaratıyordu; sıkmaya başlamıştı. Canı sıkılan sanatçı acımasızdır: ya kaçar gider, ya da başlar alaya. Madam Guillaume'un, sanki ötekiler yetişmiyormuş da evli bir kadın için kendisince erdem saydığı ciddiliği aşırı derecede ileri götürmek gibi gülünç bir düşüncesi vardı; Augustine bununla çok alay etmişti, ama annesinin bu huyuna hafifçe öykünmekten de kendisini kurtaramamıştı. Erdemli kadınların çoğu zaman kaçınamadıkları bu aşırı çekingenlik, birkaç yergi çiziktirilmesi düşüncesini uyandırdı; bu şiirlerdeki masum alay, Sommervieux'nün kızmayacağı denli inceydi. Daha acı olsalardı bile, bu şakalar eninde sonunda dostlarının kendisine yaptıkları şakalara karşılık olan şakalardı.Ama, dıştan gelen etkileri kolayca kabul eden Théodore'unyüreği gibi bir yürek için, her şeyin önemi vardır.İşte o da, farkında bile olmadan, içinde yavaş yavaş artan bir soğukluk duymaya başladı. Evlilikte mutluluğaulaşabilmek için, üstündeki dar yaylanın hemen yanıbaşında, inişi çok kolay ama kaypak bir yamaç bulunan bir dağı aşmak gerekir. Ressamın aşkı da bu inişteydi artık. Karısına karşı olan davranışlarının acayipliğini kendi gözlerine haklı gösteren ahlâksal yorumları onun anlayamayacağını düşünerek, anlamadığı düşünceleri ve kentsoylu vicdanının yargılama yetkisi dışında kalan suçlarını saklamakla bir kusur işlemediğini sandı. Augustine kapalı ve sessiz bir acıya büründü. Bu açığa vurulmayan duygular, karı koca arasına, günden güne kalınlaşan bir perde germişti. Augustine, kocası ona karşı saygıda kusur etmediği halde, eskiden onun ayakları altına serdiği sevgi ve zekâ hazinelerini başkalarına ayırdığını görerek korkmaktan kendini alamıyordu. Bir zaman sonra da, erkeklerin gelgeç hevesleri üzerine şurada burada söylenmiş sözler ister istemez gözünde bir anlam kazandı. Kimseye dert yanamıyordu, ama takındığı tavır da bir tür başa kakmaydı. Yaşamın bin bir türlü değişikliğine doğru dürüst değer vermeyi beceremeyen, hiçbir şeye aldırmayan birçok kimsenin istediği bir ün ve varsıllık içinde ömür süren, bu kadar şık giysiler giyinen bu genç ve güzel kadın, evlendikten üç yıl sonra, bitip tükenmez dertlere düştü; sarardı, soldu; düşündü taşındı, ölçtü biçti; sonra felaket, deneyimin ilk derslerini onun önüne seriverdi. Ne olursa olsun, görevlerinden ayrılmamaya karar verdi; böylece bu temiz yürekli davranışla, er geç kocasının sevgisini yeniden kazanacağını umuyordu; ancak işler böyle olmadı. Sommervieux çalışmaktan yorgun olarak atölyesinden çıktığında, Augustine acele edip elindeki işi saklayamıyor, ressam, onun tam bir ev kadını titizliğiyle kendisinin çamaşırlarını onardığını görüyordu. Kocasının istediği gibi harcaması için gereken parayı bol bol, hiç ses çıkarmadan veriyordu. Öte yandan sevgili Théodore'unun parasını korumak isteğiyle, eve gereken şeyler için tutumlu davranıyordu. Böyle bir yaşayış, meslek yaşamlarının sonu gelince mahvoluşlarının nedenini hiç araştırmayan, yaşamın tadını adamakıllı çıkarmış sanatçıların başıboşluğuyla bağdaşamazdı. Balaylarının parıl parıl yanan renginin nasıl yavaş yavaş kararıp söndüğünü, onları nasıl derin bir karanlığa attığını anlatmak, boş konuşmak olur. Çoktandır kocasının büyük bir coşkuyla Düşes de Carigliano'dan söz ettiğini duyan dertli Augustine'e, bir akşam arkadaşlarından biri, Sommervieux'nün imparatorluk sarayının bu ünlü koketine karşı beslediği sevginin nasıl olduğuyla ilgili, sözüm ona dostça, ama gerçekte kötü niyetle birtakım haberler verdi. Augustine'in talihinde, yirmi bir yaşında, gençliğinin ve güzelliğinin bütün görkemiyle, otuz altılık bir kadın yüzünden aldatıldığını görmek de varmış. Kalabalıkta, kendisine ıssız gelen eğlencelerde de ne kadar talihsiz olduğunu duya duya, yavrucak, çevresinde uyandırdığı beğenceden, başkalarına aşıladığı istekten, artık bir şey anlamaz hale

gelmişti. Yüzünün anlatımı değişti. Karaduygu, boyun eğişin güzelliğini, hor görülmüş bir aşkın solukluğunu çizgilerine işlemişti. Birçok çapkın erkek, onu baştan çıkarmaya kalkıştılar; o tek başına kaldı, ama namuslu kaldı. Kocasının ağzından kaçan birkaç aşağılama sözü, onda büyük bir umutsuzluk yarattı. Zihininde çakan felaket habercisi bir ışık, ona, aldığı eğitimin sıradanlığı yüzünden ruhunun Théodore'unkiyle her bakımdan birleşmesine engel olan kusurlarını gösterdi: Kocasını bağışlayıp kendisini suçlayacak denli âşıktı. Kanlı göz yaşları döktü, konumu ve yaşayış uyumsuzlukları olduğu gibi, düşünce uyumsuzlukları olduğuna da aklı yattı; ama neden sonra... Evlendiği zamanın dipdiri mutluluklarını düşünmeye dalınca, geçmişte kalan mutluluğun nasıl da büyük olduğunu anladı ve böyle doyasıya tadılan bir aşkın bütün bir ömür demek olduğuna, bunun da ancak felaketle ödenebileceğine kendi kendisini inandırdı. Bununla birlikte, bütün umudunu yitirmeyecek kadar içten seviyordu onu. Bunun için de yaşamının yirmi birinci yılında, kendisini yetiştirmeye ve düşünüş biçimini hiç olmazsa hayran olduğu adamın düşüncelerine uydurmaya girişti.

Kendi kendisine:

- Şair olamam, ne çıkar, şiirin ne olduğunu anlarım ya, diyordu. Bunun üzerine, madam Sommervieux bütün seven kadınlarda bulunan o istem gücünü, erkini ortaya koyarak huyunu, yaşayışını, alışkanlıklarını değiştirmeyi denedi; ama birçok kitap okuyup, yılmadan öğrenmeye çalıştığı halde, ola ola ancak biraz daha az bilgisiz olabildi. Zekâdaki çabukluk ve konuşmadaki güzellik ya Tanrı vergisidir, ya da beşikte başlayan bir eğitimin sonucudur. Müziğin değerini anlıyor, bundan yararlanabiliyordu, ama söylediği şarkılar güzel değildi. Edebiyatın ne demek olduğunu, şiirin güzelliklerini anlıyordu, ancak başkaldıran belleğini bunlarla süslemek zamanı çoktan geçmişti. Bulunduğu yerlerde konuşulanları zevkle dinliyordu, ne var ki kendisi parlak bir düşünce ileri süremiyordu. Çocukken edindiği önyargılar, dinle ilgili düşünceler, onunzekâsını dilediği gibi kullanmasına engel oluyordu. Augustine'e karşı, Théodore'un içinde, Augustine'in de yenemediği bir çekingenlik belirmişti. Sanatçı, karısını kendisine övenlerle eğlenirdi; onlarla eğlenmekle pek de yanlış bir iş yapmıyordu hani: Bu genç ve içli kadında öyle bir korku yaratmıştı ki, kendisinin yanında, ya da başbaşa kaldıklarında, Augustine titrerdi. Çok aşırı hoşa gitmek isteğiyle ne yaptığını şaşıran Augustine, aklının, bilgisinin bir tek duyguda eriyip yittiğini anlıyordu. Dahası, Augustine'in bu bağlılığı, erdemini duygusuzluğuna vererek onu yanlış yapmaya kışkırtır gibi görünen kocasının hoşuna gitmemeye başladı. Augustine boşuboşuna aklını bir yana bırakıp, kocasının gelgeç heveslerini, anlamlı anlamsız isteklerini yerine getirmeye, onun hep kendini düşünen gururunun dilediğini yapmaya çabaladı durdu; eli hamurlu, karnı aç döndü. Belki ruhlarının anlaşabileceği an gelip geçmişti. Bir gün, genç kadının çok duyarlı olan yüreği, duygu bağlarını kökünden eğip büken, sanki kırdı sanacağımız bir darbe yedi. Her şeyden elini eteğini çekti. Ancak bir zaman sonra, gidip aile ocağında bir avuntu, derdine bir umar aramak gibi tehlikeli bir düşünce aklına esti.

Bir sabah, çocukluğunun geçtiği o dışı kaba görünüşlü, basit ve sessiz eve doğru yöneldi. Pencereyi görünce içini çekti. Bugün yaşamına hem onur, hem de felaket getiren kişiye, ilk öpücüğü bu pencereden göndermişti. Kumaşçılığın yeniden canlanmaya başladığı bu zindanda hiçbir şey değişmemişti. Kızkardeşi eski tezgâhta annesinin yerini almıştı. Dertli genç kadın, kalemi kulağının arkasında olan eniştesiyle karşılaştı; adamın çok meşgul bir hali vardı, kendisini baştan savma dinledi; çevredeki baş döndürücü çalışmadan genel bilanço defterinin yapılmakta olduğu anlaşılıyordu; bunun için özür dileyerek Augustine'den ayrıldı. Kendisini çekemeyen kızkardeşi de onu oldukça soğuk karşılamıştı. Hakkı da vardı ya, güzel bir arabadan inen şık Augustine, ablasını şöyle bir ayaküstü görmeye gelirdi. Tedbirli Lebas'nın karısı, "Bu sabah sabah yapılan ziyaretin asıl nedeni herhalde paradır," diye düşündü ve aklına geldikçe Augustine'i bir hayli güldüren çekingen bir tavır takındı. Ressamın karısı, annesinin Virginie'de, başlığındaki saçaklar dışında, Top Oynayan Kedi'nin eski onurunu koruyan bir ardıl bulduğunu gördü. Yemeğe oturduklarında, ev yönetiminde Joseph Lebas'nın akıllılığını övmeye neden olacak kimi değişiklikler yapıldığını fark etti: Soğukluk konduğu zaman tezgâhtarlar sofradan kalkmıyorlar, isterlerse konuşabiliyorlardı; yemeklerin çokluğu lükse kaçmayan iyi bir geçimi açıkça anlatıyordu. Şık Augustine'in gözüne birkaç Komedi Fransez loca bileti ilişti; orada uzaktan uzağa kızkardeşini gördüğünü de anımsıyordu. Madam Lebas omuzlarına

bir kaşmir şalı örtmüştü; pek güzel olan bu şal, onun giyim kuşamıyla kocasının ne kadar ilgilendiğini göstermekteydi. Sözün kısası, karı koca kendilerini zamana göre ayarlamışlardı. Augustine, birbirine pek uyan bu çiftin, coşkusuz, ama fırtınaları da olmayan, değişmez bir mutluluk içinde yaşadıklarını, günün büyük bir bölümünde yakından görerek, içi üzüntüyle doldu. Onlar yaşamı bir ticaret işine giriş gibi kabul etmişlerdi; böyle olunca, her şeyden önce işi düşünmek söz konusu olurdu. Kadın, kocasında güçlü bir aşk görmediği için, aşkı kendisi yaratmaya çalışmıştı. Virginie'yi beğenmeye ve sevmeye, farkına varmaksızın yönelmiş olan Joseph Lebas için olduğu kadar, karısı için de mutluluğun ağır ağır açılıp gelişmesi, sürekliliğini sağlayan bir şey olmuştu. Dertli Augustine acıklı durumunu anlatınca Saint-Denis sokağı anlayışının ablasına öğrettiği bir sürü beylik sözü dinlemek zorunda kaldı.

Joseph Lebas:

- Karıcığım, dedi, olanlar olmuş bir kez, kardeşinize iyi öğütler vermeye bakalım.

Sonra, becerikli tüccar, Augustine'i bu bunalımlardan kurtarmak için göreneklerin, yasaların gösterdiği yolları, içe sıkıntı veren bir biçimde açıkladı; ileri sürülen düşüncelerin hepsine, sanki birer numara koydu, etkililik derecelerine göre sıraladı; tıpkı türlü nitelikteki malları sıralar gibi... Sonra da hesap etti, kitap etti ve baldızının kesinbir karar vermek zorunda olduğu sonucuna vardı; bu kararsa, kocasını hâlâ seven Augustine'i hoşnut etmedi; Joseph Lebas'nın yasal yollardan söz ettiğini işitince, o duygu, bütün gücüyle yeniden canlandı. Augustine bu iki dert ortağına teşekkür etti, onlara akıl danışmaya gittiği zamankinden daha kararsız bir durumda eve döndü. Bunun üzerine anasına babasına derdini dökmek niyetiyle kalktı, Colombier sokağındaki eski eve gitmek yürekliliğini gösterdi; artık o her bulduğu ilâcı deneyen, dahası, kocakarı ilâcından bile yardım uman umutsuz hastalara dönmüştü. İki yaşlı insan, kızlarını büyük bir sevinçle karşıladılar, Augustine'in gözleri yaşardı. Bu ziyaret onlara dünyalar değer bir değişiklik getiriyordu. Dört yıldır, hedefsiz, pusulasız yol alan gemiciler gibi yaşam yolunda yürüyorlardı. Ocak başında birbirlerine, vergilerin pek ağır olduğu dönemlerin yıkımlarını, eski kumaş alışverişlerini, iflasları, özellikle Lecocq'un ünlü iflasından nasıl paçalarını kurtardıklarını, Guillaume Baba'nın Marengo savaşında bulunuşunu anlatırlardı. Eski konuları bitirince de, en dolgun bilanço toplamlarını yeniden gözden geçirir ve yeniden Saint-Denis mahallesinin eski öykülerine geçerlerdi. Saat ikide Guillaume Baba Top Oynayan Kedi mağazasına gidip şöyle bir göz atar, dönüşte eskiden kendisinin rakibi olan her dükkânın önünde biraz dururdu; bunların genç sahipleri yaşlı tüccarı sonu tehlikeli herhangi bir indirim için kandırmak hevesine kapılırlar, o da, her zamanki gibi, kesin olarak hiç reddetmezdi. İki güzel Normandiya atı konağın ahırında, çok yiyip içmekten çatlayacaktı; Madam Guillaume bunlardan, ancak arabaya kurulup mahallesinde her pazar yapılan büyük ayine giderken yararlanıyordu. Haftanın üç gününde bu sayın çiftin sofraları herkese açıktı. Damadı Sommervieux'nün nüfuzu sayesinde Guillaume Baba askerlerin giydirilmesi için kurulan danışma birliğine üye seçilmişti. Kocasının yönetim erkinde böyle yüksek bir yere geçtiği günden beri Madam Guillaume evde ne var ne yoksa göstermeye karar vermişti. Odalar altın ve gümüş süslerle, zevksiz ama kesinlikle değerli mobilyalarla o kadar tıklım tıklım doldurulmuştu ki, süsü en az olan oda bile bir şato kilisesini andırıyordu. Bu evin her şeyinde sanki tutumlulukla savurganlık yarışa girmişti. Denilebilirdi ki, Mösyö Guillaume şamdana varıncaya kadar her şeyi alırken büyük bir para yatırmak amacını gütmüştü. Zenginliği ve karı kocanın işsizliğini açığa vuran bu pazarın ortasında Sommervieux'nün tablosu onur yerinde bulunuyor ve gözlerinde gözlükler, günde belki yirmi kez, kendilerince pek canlı ve eğlenceli geçen eski günlerinin bu hayaline bakan Mösyö ve Madam Guillaume için bir avuntu kaynağı oluyordu. Bu evin ve her şeyinde bir yaşlılık, bir bayağılık duyulan bu odaların görünüşü, insana altın kayalıklı bir kıyıya vurmuş duygusunu veren; dünyadan, yaşatan düşüncelerden elini eteğini çekmiş bu iki yaratığın durumu, Augustine'i şaşkınlıklar içinde bıraktı. Kastorların yaşayışı gibi içgüdüyle, hiç düşünmeden, devinimsiz olmakla birlikte canlı bir biçimde yaşanan Lebas'larda gördüğü yaşam, seyrettiği tablonun kendisini şaşırtan birinci bölümü olmuştu; şimdi de o görünümün ikinci bölümünü izliyordu. İşte o an, çektiği acıların on sekiz ay süren, ama karşısında gördüğü, anlamsızlığı kendisine dehşet veren şu yaşam gibi bin tanesine bedel bir mutluluktan geldiğini düşünerek büyük bir gurur duydu.

Bununla birlikte, bu pek de insaflı olmayan duygusunu gizledi; yaşlı anasıyla babasının önüne zekâsının yeni güzelliklerini, aşkın esinlediği sevecenliğin inceliklerini saçtı döktü ve onları evlilik dertlerini dinlemeye pek güzel hazırladı. Yaşlı kimselerin bu türden açıklamaları dinlemeye karşı zayıflıkları vardır. Madam Guillaume kendisine masallardaki gibi gelen bu şaşırtıcı yaşamın en küçük ayrıntısına dek her şeyini öğrenmek istiyordu. Eline alıp alıp da bir türlü bitiremeyerek yeniden başladığı "Baron de la Hanton'un Gezileri"nde, Kanada yerlileri üzerine yazılmış meraklı şeyler, bu duyduklarının yanında pek sıradan kalmıştı.

- Ne? Ne diyorsun kızım? Kocan çıplak kadınlarla bir odaya kapansın da, sen budala resimlerini yapıyor san ha?

Şaşkına dönen büyükanne, gözlüğünü küçük bir masanın üstüne bıraktı, etekliğini silkeledi ve ayaklarını koymaktan pek hoşlandığı ayak tandırının yükselttiği dizleri üstünde birbirine kenetlenmiş ellerini bırakıverdi.

- Öyle söyleme anneciğim, ressamların modellere gereksinmesi vardır. - Seni istediği zaman, bizden bunları saklamış demek. Ah bilseydim, ben böyle bir mesleği olan adama kızımı verir miydim hiç! Din böyle densizlikleri yasaklamıştır; bu ahlâksızca bir şey. Saat kaçta eve geliyor dedindi?

- Eh bir de, ikide...

Karı koca derin bir şaşkınlık içinde bakıştılar. Mösyö Guillaume: - Kumar mı oynuyor acaba, dedi. Bizim zamanımızda ancak kumarbazlar

eve bu kadar geç gelirlerdi.

Augustine bu suçlamayı reddeder gibi yüzünü hafifçe buruşturdu. Madam Guillaume:

- Onu beklerken kim bilir ne üzüntülü geceler geçiriyorsundur, dedi, ama herhalde sen yatarsın. O canavar kumarda ütülünce de seni uykudan uyandırıyor, değil mi?

- Hayır anneciğim. Tersine, kimi zaman çok neşelidir. Dahası, çoğu kez, hava güzelse, 'hadi kalk ormana gezmeye gidelim,' der.

- Ormana mı? O saatte ha? Evdeki odalar, salonlar dar mı geliyor da, böyle koşmak zorunda kalıyor şey için... Eveet, niçin olacak, bu haydut nezleye yakalanman için sana bu gezintileri öneriyor. Senden kurtulmak istiyor. Dünyanın neresinde görülmüş, rahatı yerinde, ev bark sahibi bir adamın, ecinniler gibi ormanlarda sürtmesi?

- Ama anneciğim, anlamak istemiyorsunuz; yeteneğinigeliştirebilmek için güçlü heyecanler gerekli ona. O bayılıyor, şey görünümlerine...

Madam Guillaume hemen kızının sözünü keserek çıkıştı: - Ben ona öyle bir görünüm gösteririm ki, dünya kaç bucakmış anlar o zaman. Böyle bir insandan ne diye çekinirsin bilmem ki? Önce şunu söyleyeyim, sudan başka bir şey içmemesi hoşuma gitmiyor. Bu sağlık için iyi değil. Kadınları, yemek yerken görmekten niye iğreniyormuş? Ne acayip adam bu! Herif kaçık ayol. Söylediklerin akıl alır şeyler değil. Bir erkek bir söz söylemeden evinden çıkıp gitsin, on gün sonra dönsün gelsin; bu olmayacak şey. Sonra da deniz resmi yapmak için Dieppe'e gittimdi diyor, denizin resmi mi yapılırmış? Maval okuyor.

Augustine kocasını savunmak için ağzını açtıysa da Madam Guillaume bir el hareketiyle onu susturdu, genç kadın eskiden kalma bir alışkanlıkla ona boyun eğmişti. Annesi kuru bir sesle başladı bağırmaya:

- Bırak, sözünü etme şu herifin! O kiliseye bir kez seni görmek için, bir kez de seninle evlenmek için adım attı. Dinsiz kimselerin yemeyeceği halt yoktur. Baban benden herhangi bir şeyi saklamaya kalkışsın, üç gün ağzından

bir uf bile kaçırmasın, sonra da cırcır böceği gibi ötsün dursun, olur mu bu?

- Sevgili anneciğim, yüksek ruhlu kimseler hakkında pek ağır yargılarda bulunuyorsunuz. Onlar da bizim gibi düşünselerdi,böyle değerli kimseler olmazlardı, değil mi?

- Güzel! Böyleleri otursunlar evlerinde, evlenmesinler efendim. Anlamıyorum, mesleğinde başarılı bir erkek, değerli bir kimse olduğu için karısını mutsuz etsin, hoş bir şey mi bu? Değer, değer! Onun gibi biraz önce ak dediğine kara diyen, başkalarının sözünü kesen, evinde elaleme gösteriş yapan, ne edeceğinizi şaşırtan, bey keyiflenmeden hanımının eğlenmesine engel olan, o üzüntülü olunca üzülmenizi isteyen bir kimsenin değer neresinde?

- Ama anne, böyle işleyen kafaların özelliği...

Madam Guillaume yeniden kızının sözünü kesti:

- Ne kafasıymış? Pek becerikli maşallah! Bir adam birdenbire, doktora danışmadan, yalnızca sebze yemek hevesine kapılırsa ne buyurulur? Din buyurduğu için yapmış olsaydı, perhizi bir işe yarardı, ama o protestanda din ne gezer. Atları yakınlarından daha çok seven, dinsizler gibi saçlarını kıvırttıran, heykellerin üstlerine tüller örten, gündüz pencereleri kapattırıp lambayla çalışan bir kimse dünyanın neresinde görülmüş? Dur bakayım, aklıma bir şey geldi! Onu bir tımarhaneye koysak iyi ederiz gibi geliyor bana; ama, bu da kaba ve terbiyeye uymayan bir şey olacak. Saint-Sulpice'in papaz yardımcısı Mösyö Loraux'ya git de bu olup bitenler için ne düşünüyor, bir sor: Sana, kocanın bir Hıristiyan gibi hareket etmediğini söyleyecek.

- Oh anne! İnanır mısınız ki...

- İnanırım, inanırım! Onu seviyorsun, bütün bu şeylere gözün kördür. Ama ben görürüm; seninle evlendiğinin ilk günlerinde ona Champs-Elysés'de rastladığımı anımsıyorum. Ata binmişti. Ah bir görseydin! Bir zaman atın karnı yere değercesine dört nal gidiyor, sonra duruyor, yavaş yavaş yoluna devam ediyordu. O zaman kendi kendime, "İşte," dedim, "aklından zoru olan bir adam!"

Mösyü Guillaume ellerini birbirine sürterek yüksek sesle: - Oh! Ne iyi etmişim de bu antika herifle, malın mülkür ayrı nikâh kıydırmışım! dedi.

Augustine tedbirsizlik edip de kocası konusundaki asıl yakınmalarını sayıp dökünce, öfkeden ağızlarını bıçak açmadı. Madam Guillaume boşanma sözünü ortaya attı. Hiç ses çıkarmayan tüccar, boşanma sözcüğünü işitince sanki uykudan uyandı. Kızına karşı duyduğu sevgi ve bir dâvânın olaysız yaşamına vereceği heyecan, Guillaume Baba'yı eyleme geçirdi: Konuşmaya başladı. Boşanmayı en çok o istiyordu; bu isteği destekledi, savundu, bütür masrafları üzerine almaya, yargıçları, davavekillerini, savunmanları görüp yapılabilecek her şeyi yapmaya söz verdi. Telâşa düşen Madam Sommervieux, babasının isteklerini kabul etmedi; şimdikinden on kat daha mutsuz bile olsa, gene kocasından ayrılmak istemediğini söyledi ve bir daha da acılarından söz etmedi. Kızlarının çektiği gönül acılarının zararını gidermeyi, annesinin babasının boşu boşuna denedikleri bu sessiz ama avutucu özenleri, Augustine nasıl yanıtlayacağını şaşırdı; sonra da, böyle sıradan insanlar için yüksek ruhlu kimseler hakkında tam bir yargıya varmanın olanaksızlığını anlayarak evine döndü. Bir kadının herkesten, ailesinden bile, böyle pek az anlayış gösterilen dertlerini saklamak zorunda olduğunu öğrenmişti. Yüksek tabakaların fırtınalarına, acılarına ancak oralarda oturan yüksek ruhlu kimseler bir değer verebilir. Her şeyde herkes dengi dengine.

Zavallı Augustine düşüncelerinin dehşetine kapılmış bir halde, dönüp dolaşıp, kendisini yine evinin soğukluğu içinde bulmuştu. Gözünde okumanın da değeri kalmamıştı, kocasının kalbini kazandırmadıktan sonra. Böyle ateşli ruhların gizli yönlerini anlamaya başlayan, ama yardımlarından yoksun olan Augustine, onların eğlencelerine

katılmamakla birlikte, acılarını yılmadan paylaşıyordu. Büyük tutkular karşısında kendisine küçük ve bayağı gelen bu dünyadan iğrenmişti. Kısaca, yaşamı boşuboşuna harcanmıştı. Bir akşam acılarının karanlığını tanrısal bir ışık gibi aydınlatan bir düşünce onu uzun uzun düşündürdü. Bu düşünce, ancak Augustine'inki kadar temiz ve erdemli bir yüreğe güleryüz gösterebilirdi. Düşes de Carigliano'nun evine gitmeye karar verdi; kocasının kalbini ondan geriye istemek için değil de, daha çok kocasını elinden alan oyunların ne gibi şeyler olduğunu yerinde görüp öğrenmek, bu gururlu yüksek sosyete kadınını, dostunun çocuklarının anasıyla ilgilendirmek, şimdiki yıkımına yol açan onu acındırarak, gelecekteki mutluluğuna yardım etmesini sağlamak için gidecekti. Bunun üzerine bir gün, hiç de cesur olmayan Augustine, olağanüstü bir gözüpeklikle, öğleden sonra saat ikide arabaya bindi; bu saatten önce kesinlikle kimseye çıkmayan bu ünlü koketin küçük salonuna alınmanın bir yolunu bulmayı deneyecekti. Madam Sommervieux şimdiye dek Saint-Germain mahallesinin eskiden kalma görkemli evlerini hiç görmemişti. Mevsim kış olduğu halde çiçeklerle süslü ve bolluk içinde doğmuş kadınlara özgü bir zevkle, lüks içinde yaşayıştan gelen kibar alışkanlıklarla düzenlenmiş bu süslü püslü koridorları ve bu koca koca merdivenleri dolaştığında, Augustine'in kalbi dehşetli sıkıldı: kendisinin hiç bilmediği bu inceliğin sırlarını öğrenmeyi çok isterdi. Soluduğu şu büyüklük havası, kocasını bu eve çeken şeyin ne olduğu konusunda tam bir fikir veriyordu. Düşesin dairesine girip de mobilyaların, kırmalı örtülerin şehvetli duruşunu hayran hayran seyreden Augustine, içinde bir kıskançlık, bir tür umutsuzluk duydu. Orada düzensizlik bile bir güzellikti; orada, lüksün zenginliği küçük görür gibi bir hali vardı. Bu ruh okşayan havada dağılan kokular rahatsız etmiyor, burunları okşuyordu. Evin her şeyi, camların arkasında görülen yeşil ağaçlarla dolu bahçedeki çimenlerin görünüşüyle uyumluydu. Burada her şey alımlıydı, her şey insana pek doğal geliyordu. Ev sahibinin ince zevki, Augustine'in beklediği salonda kendini açıkça göstermekteydi. Şuraya buraya konulmuş eşyanın duruşundan ortağının karakterini anlamaya çalıştı; ama bu derli toplulukta olduğu gibi, düzensizlikte de anlaşılamayan bir şey vardı: bu, yalın ruhlu Augustine için bir bilmece olmuştu. Burada görebildiği şuydu: düşes, kadın olmak bakımından yüksek bir kadındı. Bunu anlayınca içine bir tasa düştü. Kendi kendisiyle konuşmaya başladı:

- Yazık! Demek ki seven sıradan bir yüreğin bir sanatçıya yetmiyeceği doğruymuş. Acaba böyle güçlü ruhların, denge sağlamak için kendi ruhlarıyla aynı güçteki kadın ruhlarıyla mı birleşmeleri gerekiyor? Ah ne olurdu ben de bu çekici kadın gibi yetiştirilmiş olsaydım, hiç olmazsa çarpışırken ruhlarımız birbirine denk olsaydı.

- Evde yokum dedim ya!

Augustine, yandaki küçük salonda alçak sesle söylenmiş olmasına karşın, bu kuru ve buyurganca sözleriişitti ve yüreği hızla çarptı.

Oda hizmetçisi:

- Bayan içeride, diye yanıtladı.

- Daha ne duruyorsunuz, çağırsanıza, diyen düşesin sesi, terbiyenin yapmacıklı ifadesine bürünmüştü.

Kuşkusuz, sözlerinin duyulmasını istiyordu.

Augustine çekinerek ilerledi. Bu serin salonun sonunda, yeşil kadifeden bir sedirde, düşesi nazlı nazlı uzanmış yatıyor gördü; sedir, sarı renkli bir zemin üstüne takılmış incecik bir tülün yumuşak kıvrımlarının çizdiği yarım dairenin ortasına konulmuştu. Nefis bir zevkle yerleştirilmiş yaldızlı bronzdan süsler, altında düşesin eski çağlardan kalma bir heykel gibi kurulduğu tâkın parlaklığını artırıyor; kadifenin bu koyu rengi onun çekiciliğini gölgeleyemiyordu. Güzelliğinin dostu bir yarı aydınlık, insana ışıktan çok bir parıltı izlenimini vermekteydi. Ve değerli Sevr vazolarının üstünden kokulu başlarını kaldıran değerli çiçekler... Gözlerinin önüne bu görünüm serildiği anda şaşırıp kalan Augustine, öyle sessiz sedasız yürümüştü ki, güzel kadını bir yana dalmış bakarken

yakaladı. Bu bakış, ressamın karısının önceden fark etmediği birisine şöyle diyor gibiydi: "Gitmeyin, güzel bir kadın göreceksiniz, siz olursanız bu ziyaretin can sıkıcılığı azalacak."

Düşes Augustine'i görünce ayağa kalktı ve yanına oturttu. Tatlı bir gülümsemeyle:

- Bu ziyaretin bana verdiği mutluluğu acaba neye borçluyum madam? dedi.

Yalnızca bir baş eğişiyle karşılık veren Augustine: "Bu kadar yapmacık da ne oluyor?" diye düşündü.

Ismarlama bir sessizlik. Genç kadın karşısında bu sahneye hiç de gerekli olmayan bir tanık görmüştü. Bu adam ordunun bütün albayları içinde en genci, en kibarı ve en yakışıklısıydı. Yarı kentsoylu giysisi güzelliklerini ortaya çıkarıyordu. Kehribar gibi kapkara, sivri, küçük bıyığı, dudağının altındaki fazla tüylü küçük sakalı, dikkatle taranmış favorileri ve biraz dağınık, sık kara saçlarıyla, yaşam ve gençlik dolu, daha şimdiden pek anlamlı olan yüzü bir kat daha canlılık kazanıyordu. Hem giyinişinin özentiliğine, hem de yüzünün hoşnut görünüşüne uyan bir rahatlık, bir serbestlikle kırbacıyla oynamaktaydı; iliğe geçirilen şeritler üstünkörü bağlanmıştı. Cesaretinden çok güzel giyinişiyle gururlanıyor gibi bir hali vardı. Augustine bir göz işaretiyle albayı göstererek düşes de Carigliano'ya baktı, bu bakıştaki dilek yerine getirildi.

- Hadi güle güle d'Aiglemont, Bulonya ormanında buluşacağız. Baştan çıkarıcı kadın, bu sözleri sanki Augustine gelmeden önce yapılmış

bir anlaşmanın sonucuymuş gibi söylemişti. Bu sözlere korkutucu bir bakış katmayı da unutmadı; belki de subay, kendisini beğenmiş düşesle büyük bir karşıtlık oluşturan bu alçakgönüllü çiçeği seyrederken gösterdiği hayranlıktan ötürü bunu hak etmişti. Gururlu genç adam ses çıkarmadan başını eğdi, çizmesinin topukları üstünde döndü ve zarif bir tavırla küçük salondan dışarıya doğru ilerledi. Augustine, bu parlak subayı gözleriyle izler gibi bakan ortağını gözetlerken, çabucak silinen anlatımı bütün kadınlarca bilinen bir duyguyu bu bakışta gördü. En derin acıyla, ziyaretinin yarar sağlamaktan uzak olacağını düşündü: Oyuncu düşes başkalarını kendisine taptırmak hevesine o kadar düşkündü ki yüreğinde acımaya yer kalmamıştı.

Augustine kesik bir sesle:

- Madam, diye başladı; şu anda size böyle başvurmam belki tuhafınıza gidecek; ama öyle olur ki umutsuzluk artık akıl tanımaz ve her şeyin bir özürü olduğunu gösterir. Theodore'un niçin sizin evinizi başkalarına yeğlediğini, niçin zekânızın onun üzerinde böylesine büyük bir etki yaptığını çok iyi anlıyorum. Yazık ki bunun nedenini bulmak için kendime bir bakmak yetiyor. Ama elimde değil, kocamı seviyorum madam. Biliyorum, onun kalbi artık bende değil, fakat gözyaşlarıyla geçen iki yıl onu yüreğimden silemedi. Aklım başımdan gidince sizinle uğraşmak gibi bir şeyi düşünmeyi göze aldım; hangi yollarla sizi yenebileceğimi size sormak için geliyorum.

Genç kadın, ortağının elini heyecanla tuttu:

- Ah madam, dedi, ne olurdu, Sommervieux'nün aşkını demeye dilim varmıyor, bari dostluğunu yeniden kazanmam için bana yardım etseydiniz; Tanrı'nın sizi mutlu etmesi için o kadar, o kadar dua ederdim ki, vallahi kendi mutluluğum için bile bu kadar içten yalvarıp yakarmam. Bütün umudum sizde. Hadi, söyleyin bana, hoşuna gitmek için, ilk günlerimizi unutturmak için nasıl...

Daha bu sözleri söylerken, bir türlü tutamadığı hıçkırıklarla tıkanan Augustine durmak zorunda kaldı. Zayıflığından utanarak, göz yaşlarıyla ıslanan mendiliyle yüzünü kapadı.

Düşes:

- A, çocuk olmayın, cicim, dedi.

Bu sahnenin değişikliğinden pek hoşlanmıştı; istemeyerek de olsa, Paris'te belki şimdiye kadar raslanmamış böyle pek erdemli bir kadının kendisine gösterdiği saygıdan duygulanarak genç kadının mendilini aldı, edalı bir acımayla fısıldanmış sözlerle okşayarak, kendi eliyle Augustine'in gözlerini silmeye başladı.

Bir parça sessizlikten sonra, koket kadın Augustineciğin güzel ellerini, herkeste görülmeyen soylu bir güzellik ve güç anlatımı taşıyan ellerinin içine alarak tatlı ve sevgi dolu bir sesle:

- Size vereceğim birinci öğüt, dedi, böyle hemen ağlamayın: göz yaşları kadınları çirkinleştirir. İnsan kendisini hasta eden dertlere ses çıkarmadan katlanmayı bilmeli, çünkü aşk uzun süre acı döşeğinde kalamaz. Karaduygulu olmak önceleri hoşa giden bir güzellik verir ama sonunda çizgileri uzatır, dünyanın en çekici yüzünü bile soldurur. Dahası var, bize acı çektirenler, tutsaklarının hep neşeli olmasını isterler; bu, onlar için bir onur sorunudur.

- Ah, madam, duyumsamamak elimde değil ki. Eskiden aşk ve neşe saçan, şimdiyse soluk, renksiz, ilgisiz bir yüze, içinde derin bir acı duymadan insan nasıl bakabilir? Gönül ferman mı dinliyor!

- Vah vah güzelim, ama sanırım öykünüzü başından sonuna dek biliyorum. Önce şuna kesinlikle inanın ki, eğer kocanız üstünüze başka birini sevdiyse, onun suçunda benim payım yok. Onu her zaman salonumda görmeyi istedimse, bu, açıklamalıyım ki, bir onur sorunudur; ünlüydü ve hiçbir yere gitmiyordu. Size kanım çok kaynadı, bundan ötürü benim için yaptığı çılgınlıkları sayıp dökmeyeceğim. Yalnızca bir tanesini söyleyeceğim, çünkü bu onu size geri getirmek ve bana karşı olan davranışlarında gösterdiği cüreti cezalandırmak için belki işinize yarıyacak. Eninde sonunda beni de bu işe bulaştıracaktı. Şekerim, çevremi öyle iyi tanıyorum ki, kendimi böyle çok yüksek bir adamın keyfine kul köle edemem. Bırakın size kur yapsınlar, bu gereklidir; ama, onlarla evlenmek mi, işte bu yanlış. Biz kadınlar deha sahibi erkeklere hayran olmalı, tiyatrodan keyiflenir gibi bundan keyiflenmeliyiz. Ancak onlarla birlikte yaşamak... kesinlikle! Of! Bu, locaya kurulup oyunu seyredecek yerde operadaki dekorları falan değiştirmeye yarayan makinelere bakmaktan zevk almak gibi bir şeydir sanki. Ne yapalım ki, yıkımlar bir kez size gelip çatmış, öyle değil mi yavrucuğum? Aldırmayın, size acı verenlere karşı güçlü olmayı bir deneyin.

- Ne dersiniz madam, daha bu odaya girmeden, sizi uzaktan görünce benim henüz bilmediğim yapmacıklar olduğunu sezmiştim.

- Oo, güzel! Arada sırada beni görmeye gelin, aslında oldukça önemli olan bu önemsiz şeylerin iç yüzünü çok geçmez öğrenirsiniz. Budalalara göre dış görünüş yaşamın yarısıdır. Bu yüzden, üstün özellikleri olan birçok erkek, bütün zekâlarına karşın, istemiyerek aynı zayıflığa kapılırlar. Ama ben sizinle bahse girerim ki Théodore'un isteklerini hiçbir zaman reddetmediniz.

- Sevgimizin istediği esirgenebilir mi?

- Vah saf yürekli yavrucak vah, bu deneyimsizliğiniz pek hoşuma gidiyor. Bir erkeğe, özellikle kocaya karşı aşkımız ne kadar büyükse o oranda az göstermemiz gerekir. Acı çeken, daha da kötüsü, eninde sonunda bırakılan, en çok sevendir. Sözünü geçirmek isteyense...

- Ne dediniz madam, demek ki saklamalı, hesaplamalı, yalancı olmalı, başka huyda görünmeli; hem de her zaman için, öyle mi? Oh! Böyle nasıl yaşanır! Siz dediğiniz gibi yapabiliyor musunuz?

Augustine kararsız bir durumdaydı, düşes gülümsedi. Sayın hanımefendi ciddi bir sesle konuşmaya başladı: -

Aile mutluluğu öteden beri bir alışveriş, özel bir dikkat isteyen bir iş olmuştur. Ben size evlenmenin sözünü ederken siz bana hâlâ aşktan söz etmeyi sürdürürseniz, hemen şimdi anlaşmaktan vazgeçmemiz gerekir.

Bir sırdaş tavrı takınarak:

- Beni dinleyin, diye sürdürdü konuşmasını, durumum gereği, zamanımızın yüksek konumdaki kimselerinden kimilerini görebiliyordum. Birkaçı dışında, evlenenler, değerleri sıfır olan kadınlar aldılar. Ne dersiniz, İmparatorun bize boyun eğdirmesi gibi, bu kadınlar da kocalarına boyun eğdiriyor, pek sevilmeseler bile hiç olmazsa saygı görüyorlardı. Gizli şeylerin, özellikle bizi ilgilendirecek olursa, bulmacasını çözmek pek hoşuma gider, bu benim için bir eğlence olur. Şöyle böyle, ama meleğim, bu hanımcıkların, erkeklerinin karakterlerini çözümleyebilmek gibi bir becerileri vardı; kocalarının üstünlükleri karşısında sizin gibi şaşırıp kalmadan, kendilerinde bulunmayan özellikleri ustalıkla görebilmişlerdi. İster kendilerinde böyle özellikler olsun, ister varmış gibi göstersinler, ne yapıp yapıp bunları kocalarının önüne öyle bir seriyorlardı ki, sonunda onlar da kabul etmek zorunda kalıyorlardı. Neyse, şunu da öğrenin ki öylesine yüksek görünen bu ruhtaki kimselerin bir delilik yönleri de vardır; işte bizim bunlardan yararlanmamız gerekir. Erkeklere sözümüzü dinletmek istemiyle, bu amaçtan hiç uzaklaşmadan, bütün davranışlarımızı, düşüncelerimizi, şuhluklarımızı hep bunun için kullanarak, pek gelgeç hevesli olan, düşüncelerinin oynaklığıyla bile bize kendilerini etkilemenin yollarını gösteren bu zekâları yöneteceğiz.

Dehşet içinde kalan genç kadın:

- Oh Tanrım, demek yaşam böyle! Bir savaşım... dedi. - Karşımızdakini her zaman korkutmayı gerektiren bir savaşım…Bizim gücümüz, hep yapmacık davranmaktır. İşte bunun için, bir erkeğin bizi aşağı görmesine izin vermemeliyiz; böyle bir alçalıştan ancak çirkin manevralarla yükselebilinir.

Düşes:

- Gelin, diye ekledi, kocanızı sımsıkı bağlamanın yolunu size öğreteyim. Karı koca oyunlarını öğrenmek isteyen genç ve saf çırağına küçük sarayının dolambaçlı yollarında öncülük etmek için düşes yerinden kalktı. Kabul salonlarına çıkan gizli bir merdivenin önüne geldiler. Düşes kapının gizli zembereğini çevirirken durdu, olağanüstü güzel ve ince bir tavırla Augustine'e bakarak:

- İşte, dedi, Dük de Carigliano bana âşık, ama benim iznim olmadan bu kapıdan içeriye adım atmayı göze alamaz. Düşünün ki o binlerce askere komuta etmek alışkanlığında olan bir adamdır. Bataryalara karşı koymasını bilir, benim karşımdaysa... ödü patlar.

Augustine içini çekti. Görkemli bir galeriye vardılar; burada düşes ressamın karısını, Théodore'un yaptığı Matmazel Guillaume'un portresinin önüne götürdü.

Augustine resmi görür görmez bir çığlık kopardı: - Resmin evimde olmadığını biliyordum, demek buradaymış ha!... - Yavrucuğum, ben bu resmi, deha sahibi bir erkek ne dereceye kadar budalalık edebilir, bunu göreyim diye istedim. Ergeç size geri yollayacaktım; kopyasının önünde aslını görmek gibi bir zevki tadacağım aklımdan bile geçmezdi. Biz konuşurken söyleyeyim de resmi arabanıza götürsünler. Sizde bu tılsım varken, kocanıza yüz yıl sözünüzü geçiremezseniz kadınlıktan istifa edin, cezanızdır çekin.

Augustine düşesin elini öptü, düşes onu bağrına bastı, ertesi günü unutulacak bir sevgiyle kucakladı. Joseph Lebas'nın dar aklının ya da Madam Guillaume'un budalaca eğitiminin kendisine yaraşmadığı gibi, yüksek tabakaların hileli politikası da kendisine hiç yakışmayan Augustine için, Düşesin açıkça gösterdiği sırlar hem yıkıcı, hem de kurtarıcı olabildiğinden, onun kadar namuslu olmayan herhangi bir kadının temizliğini ve saflığını

bu sahne belki de bir daha düzelmemek üzere bozabilirdi. Yaşamda, yanlış anlam verdiğimiz küçücük şeylerin bizi içine düşürdüğü hatalı durumların ne tuhaf sonuçları vardır! Augustine, Alplerde çığla karşı karşıya gelen çobanlara benziyordu: Duraklar ya da arkadaşlarının bağırmalarını dinlemeye kalkarsa mahvolduğu gündür. Böyle büyük bunalımlar içinde yürek ya parçalanır ya da kaya kesilir.

Madam Sommervieux eve döndüğünde betimlemesi güç bir coşku içindeydi. Düşes de Carigliano ile aralarında geçen konuşmalar, kafasında birbirine karşıt binlerce düşünce uyandırıyordu. Görünürlerde kurt yokken, hani masaldaki koyunlar gibi, pek cesur olan Augustine de, kendi kendisine söylevler veriyor, nasıl davranması gerektiği konusunda müthiş planlar çiziyordu; birçok hoşa gitme oyunları tasarlıyor, kocasıyla, ondan uzak olduğu için doğal olarak, kadınlarda her zaman var olan o gerçek güzel söz söyleyişin bütün kaynaklarından yararlanarak konuşuyor, arkasından da Théodore'un sabit ve keskin bakışını düşünerek yüreği oynuyordu. Beyefendinin evde olup olmadığını sorduğu zaman sesi sanki tıkanmıştı. Akşam yemeğine gelmeyeceğini öğrenince, anlatılmaz bir sevinç kıpırdanışı duydu içinde.Bütün kısalığına karşın bu süre, idamı yargıtayca ertelenen bir suçlu gibi, kendisine bağışlanmış bir ömür kadar uzun geldi. Portreyi odasına astı ve yüreğinde umut çarpıntıları duyarak kocasını beklemeye koyuldu. Bu girişimin, geleceğine bir yön vereceği umudu içine öylesine bir güçle doğuyordu ki, her gürültüyle, saatinin tik taklarıyla bile, ürpertiler geçiriyor, korkusu artıyordu. Vakit geçsin diye şununla bununla oyalandı. Kendisini noktası noktasına portreye benzetecek biçimde giyindi, tarandı. Sonra, kocasının her şeyi soruşturma huyunu bildiği için, merakının onu yanına getireceğinden emin, dairesinin ışıklarını her zamankinden daha fazla yaktırdı. Arabacının bağırmasıyla evin kapısı açıldığında saat gece yarısını çalıyordu. Ressamın arabası, sessiz avlunun taşları üstünde gürültüyle ilerledi.

Théodore karısının odasına girerken neşeli bir sesle: - Ne o şenlik mi var? diye sordu.

Augustine uygun ânı çok iyi yakalamıştı, kocasının boynuna atıldı ve ona portreyi gösterdi. Sanatçı taş kesilmişti sanki, bir Augustine'e, bir her şeyi açıkça anlatan giyimine bakıyordu. Kocasının değişen alnını, o korkunç alnını yarı ölü bir durumda gözlemleyen korkak kadıncağız, orada yavaş yavaş, bulutlar gibi anlamlı buruşuklukların toplandığını gördü; sonra da ateş saçan bir bakış ve boğuk bir ses kendisini sorguya çektiğinde damarlarındaki kanının donduğunu sandı.

- Bu tabloyu nerede buldunuz?

- Bana Düşes de Carigliano verdi.

- Siz mi istediniz?

- Resmin evinde olduğunu bilmiyordum ki.

Bu meleğin sesinin tatlılığı, daha doğrusu insanı büyüleyen ezgisi yamyamları bile yumuşatabilirdi, ama yaralanmış gururunun acılarıyla kıvranan bir sanatçıyı, asla.

Sanatçı gürleyen bir sesle bağırdı:

- Tam ondan umulacak bir davranış.

Geniş adımlarla dolaşırken şöyle söyleniyordu: "Öcümü alacağım, utancından ölecek; onun resmini yapacağım, evet, hem de gece Claudius'un sarayından çıkan Messalina kıyafetinde betimleyeceğim onu."

Genç kadın, ölgün bir sesle:

- Ne dedin Théodore? diye sordu.

- Onu öldüreceğim.

- Sevgilim!

- Şu küçük süvari albayını seviyor o, çünkü ata iyi biniyor... - Théodore!

Ressam kükremeyi andıran bir sesle karısına:

- Of, bırakın beni, dedi.

Öfkeden kendini yitiren sanatçı öyle sözler söyledi, öyle bir işler etti ki, Augustine'den biraz daha yaşlı bir kadın onun delirdiğini düşünürdü kesinlikle; olup bitenleri anlatmayalım daha iyi.

Ertesi gün, Madam Guillaume sabah saat sekiz sularında geldiğinde, kızını yerde, betbeniz uçmuş, gözler kıpkırmızı, saç baş darmadağın, elinde gözyaşlarının ıslattığı bir mendil, yırtılmış bir resmin şuraya buraya dağılmış kısımlarını ve yaldızlı büyük bir çerçevenin parçalarını seyreder buldu. Acının sanki bütün duygularını uyuşturduğu Augustine, her şeyin mahvolduğunu anlatan bir hareketle yerdekileri gösterdi.

Top Oynayan Kedi'nin eski yöneticisi:

- Oo, belki de çok büyük bir kayıp, diye bağırdı. Doğrusu, çok benziyordu; ama ben bir yerden öğrendim, bulvarda bir adam elli eküye güzel resimler yapıyormuş.

- Of, anne!

Kızının kendisine bakışındaki anlamı anlamazdan gelen Madam Guillaume:

- Vah yavrucuğum vah, hakkın var! dedi, geç kızım geç,dünyada hiç kimse insanı annesi kadar sevmez. Her şeyi biliyorum yavrum. Ama bana bütün dertlerini söyle ki seni avutabileyim. Bu herifin kaçık olduğunu ben sana önceden söylememiş miydim? Oda hizmetçin bana neler anlattı, neler... Ayol bu, gerçekten bir canavar!

Augustine, annesinden bir an olsun susmasını rica eder gibi parmağını solgun dudaklarına götürdü. Bu korkulu gecede uğradığı yıkımla, Augustine, hani o etkileri annelerinve seven kadınların yüreklerindegörülen,insanın dayanma gücünü aşan ve belki de kadınların yüreğinde Tanrının erkekten esirgediği bazı teller olduğunu açığa vuran sabırlı katlanış gücüne ermişti.

Montmartre Mezarlığı'ndaki küçük bir sütun üzerine kazılmış bir yazı, Madam Sommervieux'nün yirmi yedi yaşında öldüğünü gösterir. O ürkek yaratığın bir arkadaşı, bu acıklı olayın son sahnesini yazıtın yalın satırlarında görür; her yıl, kutsal 2 Kasımda bu taze mezarın önünden geçerken, kendi kendisine hep, "Dehanın güçlü kucaklamaları için acaba Augustine'den çok daha güçlü kadınlar mı gerekiyordu?" diye sorar ve gene kendisi yanıtlar sorusunu:

- Vadilerde açan, gösterişsiz, alçakgönüllü çiçekler, göklere çok yakın, fırtınaların koptuğu, güneşin yaktığı yerlere dikilince yaşamıyorlar belki de, kim bilir?

Maffiers, Kasım 1